

DİNİ DALGA ÖZELİNDE BETİMLENEN YENİ TERÖRİZM

Selim KURT*

ÖZET

Siyasal amaçlı şiddet kullanımı olarak özetlenebilecek olan terörizmin gerisinde yatan motivasyonlar tarihsel süreç içinde farklılaşmıştır. İnsanlar ve gruplar farklı gerekçelerle motive edilen eylemlerle siyasi otoriteye meydan okumuşlardır. Söz konusu motivasyon kaynaklarını sınıflandırmaya yönelik çeşitli girişimler olsa da bu hususta alanda en çok kabul gören sınıflandırma David C. Rapoport'un Dalga Teorisi'dir. Modern terörizmin günümüze kadar dört dalga halinde ilerlediğini iddia eden teoriye göre günümüzdeki terör dalgası "Dini Dalga" olarak etiketlenmektedir. Bu dalganın kendisinden önceki dalgalara göre kapsadığı saha, örgütlenme biçimi, kullandığı taktikler, hedef seçimi, ideolojik arka planı ve gelişen teknolojiyen etkin faydalanma gibi hususlarda önemli farklılıklar arz ettiği görülmektedir. Bu nedenle bahsi geçen ayırt edici özellikleriyle Dini Dalga'nın "yeni terörizm" olarak adlandırılması yönünde bir eğilim olduğu gözlemlenmektedir. Gerçekten de bu son dalganın en önemli temsilcileri olan El Kaide ve İŞİD gibi terör örgütleri incelendiğinde de yeni terörizmin ayırt edici özelliklerini temsil ettikleri söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: *Yeni Terörizm, Dalga Teorisi, Dini Dalga, David C. Rapoport, El Kaide, İŞİD.*

NEW TERRORISM DESCRIBED AS A RELIGIOUS WAVE

ABSTRACT

The motivations behind terrorism, which can be summarized as the use of violence for political purposes, have differentiated in the historical process. People and groups have challenged political authority with actions motivated by different reasons. Although there are various attempts to classify these motivations, the most accepted one in the field is David C. Rapoport's the Four Waves Theory. According to the theory, which claims that modern terrorism has progressed in four waves until today, the current wave of terrorism is labeled as the "Religious Wave". It is seen that this wave has significant differences compared to the previous ones in terms of the covered area, the form of organization, the tactics it uses, the choice of target, its ideological background and effective use of the technology. For this reason, it is observed that there is a tendency to call the Religious Wave as "new terrorism" due to its above-mentioned distinctive features. Indeed, when terrorist organizations such as Al-Qaida and ISIS, which are the most important representatives of this last wave, are examined, it can be said that they represent these features of the new terrorism.

Key Words: *New Terrorism, The Four Waves Theory, Religious Wave, David C. Rapoport, Al-Qaida, ISIS.*

* Doçent Doktor, Giresun Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, selim.kurt@giresun.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0462-5791.

Makale Başvuru Tarihi / Application Date: 07 Kasım 2022 / 07 November 2022

Makale Kabul Tarihi / Acceptance Date: 28 Aralık 2022 / 28 December 2022

GİRİŞ

Terörizmin üzerinde uzlaşılan bir tanımı olmasa da genel olarak en çok kabul gören tanımı “siyasal amaçlı şiddet kullanımudur”. Bu çerçevede siyasal amaç hususu bir devletin varlığını gerektirmektedir ki, bu nedenle modern terörizmin doğuşunun büyük ölçüde modern devletin ortaya çıkışıyla örtüştüğü iddia edilmektedir. Elbette çok farklı siyasal gerekçelerle bireylerin ya da grupların devleti hedef aldıkları görülmekte olup, söz konusu gerekçeler aynı zamanda, terör örgütlerine göre, onların eylemlerinin meşruiyet zeminini de teşkil etmektedir. Siyasal amaç hususunda pek çok ayırım yapılmışsa da bu hususta alanda en çok kabul gören sınıflandırma Rapoport’un “Dalga Teorisi”dir. Bu teori “modern” terörizmin her biri aşağı yukarı kırk yıl süren dört dalga şeklinde ilerlediğini kabul etmekte olup, bunlardan ilki 1880’li yıllarda başlayan Anarşist Dalga, ikincisi 1920’li yıllarda başlayan Anti-Kolonyal Dalga, üçüncüsü 1960’lı yıllarda başlayan Yeni Sol Dalga ve sonuncusu da 1979 yılında başlayan Dini Dalga’dır. Bu son dalganın günümüzde de halen sürdüğü kabul edilmektedir.

Ancak bu son dalganın kendisinden önceki dalgalardan önemli farklılıklar arz ettiği görülmektedir. Bunlardan ilki bu dalgayı temsil eden terör örgütlerinin kendi ev sahibi ülke ve bölgelerinin ötesine de geçerek uluslararası alanda hareket etmeleridir. İkincisi kendisinden önceki dalgalarda yer alan terör örgütlerinin benimsediği sıkı komuta-kontrol yapısına dayanan dikey hiyerarşik bir örgütlenme yerine, yatay ağ tipi gevşek bir örgütlenmenin tercih edilmesidir. Üçüncüsü kendilerinden önceki terör örgütlerinin laik karakterine karşın bu son dalgada faaliyet gösteren terör örgütlerinin büyük ölçüde dinsel gerekçelerle motive olmalarıdır. Dördüncüsü, diğer üç dalgada yer alan örgütlerin aksine, dördüncü dalgada yer alan ve uluslararası alanda hareket eden ve ahlaki gerekçelerle kendilerini daha az bağlı hisseden örgütlerin geniş insan kitlelerini etkileme potansiyeline sahip olan kitle imha silahlarını kullanma hususunda daha istekli olmalarının yanı sıra bunlara erişim olanaklarının da artmasıdır. Beşincisi ise gelişen teknolojinin sağladığı olanakları hem eylemlerinde düşmanlarına karşı daha etkin bir silah olarak kullanmaları hem de bu teknolojik gelişmelerin iletişim alanında sağladığı en önemli gelişme olan internet tabanlı sosyal ağlar aracılığıyla tüm dünyaya propaganda yapma imkanına kavuşmalarıdır.

İşte tüm bu nitelikler dördüncü dalganın kendisinden önceki dalgalardan önemli bir kopuşuna işaret etmekte olup, bu nedenle kullandığı yöntemler, erişim alanı, örgütlenme tipi, hedef seçimi ve teknolojinin etkin kullanımı gibi ayırt edici özellikleriyle “dini dalganın” yeni terörizm olarak adlandırılmasına sebebiyet vermiştir. Bu çalışmanın amacı dördüncü dalga ile yeni terörizm arasındaki bu örtüşmenin ortaya konulmasıdır. Bu amaçla yeni terörizmin yukarıda da belirtilen ayırt edici özelliklerinin, dini terörizmin en önemli temsilcileri olan El Kaide ve Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD) tarafından ne derece hayata geçirildiği ve temsil edildiği analiz edilmeye çalışılmıştır.

Bu bağlamda çalışmada öncelikle yeni terörizm kavramının ne olduğu ele alınarak çerçevesi çizilmeye çalışılmış, takiben bir sonraki bölümde yeni terörizmin ayırt edici özelliklerinin dini terörizmin en önemli temsilcileri olan El Kaide ve İŞİD tarafından ne derece benimsendiği ve uygulandığı analiz edilmiş ve son olarak da bir önceki bölümde yapılan analiz çerçevesinde dini terörizm ile yeni terörizm arasındaki bu örtüşme ortaya konmaya çalışılmıştır.

1. YENİ TERÖRİZM KAVRAMI

Terör özünde şiddettir, ancak şiddetin her biçimi terörizm değildir. Terörizmin tam olarak tanımlanması zor olsa da iç savaş, eşkıyalık veya gerilla savaşı ile eşanlamlı olmadığını kabul etmek hayati bir önem taşımaktadır (Laqueur, 1999, s.8). Diğer taraftan “birinin teröristi, diğerinin özgürlük savaşçısıdır.” şeklinde genel olarak bilinen ifade, terörizm tanımlanmak istediğinde ahlaki bir yargıda bulunulabilmesi problemini de gündeme getirmektedir. Bu nedenle halen terörizme ilişkin olarak yaygın bir şekilde kabul edilmiş bir tanım bulunmamaktadır (Spencer, 2006, ss.2-3). Yüzden fazla terörizm tanımının bulunduğu belirten Walter Laqueur (2007), şimdiye kadar kapsayıcı bir terörizm tanımının kabul görmemesinin gerekçesi olarak ise tek bir terörizm türünün olmamasını, aksine zaman, mekân, motivasyon, tezahür ve amaç olarak birbirinden son derece farklı ve çok sayıda terörizm türünün bulunmasını göstermektedir.

Terörizm kelimesi Latince kökenlidir. “Terrere” kelimesinden gelen sözcüğün anlamı “korkudan titreme” veya “titremeye sebep değildir”. Türk Dil Kurumu sözlüğünde “yıldırır” şeklinde ifade olunan kelime, Fransızca Petit Rebort sözlüğünde “bir toplumda bir grubun, halkın direnişini kırmak için yarattığı ortak korku” olarak tanımlanmaktadır (Yayla, 1990, s.335. ve

Türk Dil Kurumu, t.y.). Zaman içinde terörizmin diğer anlamlarının önüne, “siyasi bir amaçla” yapılıyor olmak da eklenmiş, yani siyasi bir amaçla hareket etme, dehşete düşürme ve korku salma, terör eyleminin temel unsurları haline gelmiştir (Gençtürk, 2012). Bu bağlamda, çok genel bir bakış açısından, “terörizm, bireylerin veya ulus-altı grupların şiddeti, terör eylemlerinin kurbanlarının ötesinde daha büyük bir dinleyici kitlesinin gözünü korkutmak suretiyle politik veya sosyal bir amaç elde etmek için önceden tasarlanmış kullanımı ya da kullanma tehdidinde bulunmasıdır.” şeklinde tanımlanabilir (Sandler, 2001, s.280).

Esasen siyasi amaçla yapılan eylemler tarihi, siyasi bir otoritenin ortaya çıkışıyla ilişkilendirilmektedir. Bu çerçevede iktidarın tek bir kişinin eline geçmesi ve bu kişinin ortadan kaldırılmasının siyasi değişime yön verebilmenin en seri ve basit yolu olduğunun keşfedilmesini sağlamıştır. Bu şekildeki eylemler genellikle ya şahsi ya da hizbi sebeplerle veya taht kavgaları hüviyetindedir. Bu çerçevede gerçekleştirilen eylemlerin hedefi kimi zaman bir zorba, kimi zaman da bir haydut olsa da onu öldürmek bir cinayet olarak değil bir fazilet olarak görülmüş ve bu eylemleri bir fazilete dönüştürecek ideolojik meşruiyet kazandırma çabaları genellikle siyaset ve dinle gerekçelendirilmiştir (Lewis, 2018, ss.194-195).

Terörizmin gerisinde yatan nedenlere ilişkin çeşitli ayrımlar bulunsa da literatürde en fazla kabul göreninin Rapoport tarafından ortaya atılan “Dalga Teorisi” olduğu söylenebilir. Bu teori çerçevesinde Rapoport modern terörizmin tarihsel süreçte dört dalga halinde ilerlediğini iddia etmektedir. Bu dalgalardan ilki 1880 yılında popüler Rus terör örgütü Narodnaya Volya ile başlatılan ve yaklaşık olarak kırk yıl süren “Anarşist Dalga”dır. Bu dalgayı 1920’li yıllarda başlayan ve 1960’lı yıllara kadar devam eden “Anti-Kolonyal Dalga” ile 1960’lı yıllarda başlayıp 1990’lı yıllarda son bulan “Yeni Sol Dalgalar” takip etmiştir. Rapoport (2001) tarafından tanımlanan son dalga ise 1979 yılında başlayan ve kendisinden önceki dalgalarla benzer özellikler göstermesi halinde 20-25 yıl¹ daha devam etmesi beklenen “Dini Dalga”dır (Rapoport, 2002; Parker ve Sitter, 2016, s.198). Ve dini temelli dördüncü dalganın, Laqueur’ün de ifade ettiği üzere, terörizmin fikirsel arka plan olarak daha da radikalleşmesinin, teknolojinin gelişmesinin sağladığı

¹ Rapoport 2013 yılında yayınlanan bir makalesinde dördüncü dalganın 2026 yılında sona ereceğini söylemiş ve bu yeni tarihi değiştirmek için ortada bir neden olmadığını da ilave etmiştir. Bkz. David C. Rapoport. The four waves of modern terror: international dimensions and consequences. Erişim tarihi: 15 Ekim 2019. <https://www.researchgate.net/publication/286896869>.

olanakla daha da ölümcül hale gelen kitle imha silahlarının kullanımı hususundaki istekliliğinin artmasıyla da birleşince, günümüzde “yeni terörizm” olarak adlandırılan yeni bir terör ortamının ortaya çıkışıyla örtüştüğü kabul edilmektedir (Laqueur, 1999, s.4).

2. YENİ TERÖRİZMİN AYIRT EDİCİ ÖZELLİKLERİ

Terörizme ilişkin hangi tanım kullanılırsa kullanılsın, pek çok bilim adamı ve politikacı 1990’lı yılların ortasından itibaren terörizmin yeni bir karakteristikle birlikte yeni bir şekle büründüğünü kabul etmektedir. Dünya, farklı aktörleri, motivasyonları, amaçları ve taktikleri olan “yeni” bir terör konseptinin doğuşuna şahitlik etmektedir. 11 Eylül’den bu yana bu yeni terörizm türü, önemli ölçüde ön plana çıkmış ve hiç şüphesiz tüm dünyada merkezi bir mesele haline dönüşmüştür (Spencer, 2006, s.4). Ancak terörizm için “yeni” ifadesinin, çok daha evvel, özellikle 1990’lı yılların ortasında kullanılmaya başlandığı söylenebilir de terörizmin yeni karakterine bu kadar yaygın bir şekilde vurgu yapılmasının en önemli nedeninin, esasen radikal dini nitelikli bir motivasyona sahip olan 11 Eylül saldırısının hem fiziksel hem de duygusal olarak yarattığı yıkım ile şokun büyüklüğü olduğu iddia söylenebilir.

Yeni terörizmi “yeni” yapan özellikleri birkaç başlık altında toplamak mümkündür. Bunlardan ilki terörizmin faillerinin uluslararası arenada hareket etmeleridir. İkincisi klasik terörist ağların güçlü hiyerarşik yapılarının aksine gevşek bir şekilde organize edilmiş ağlarda faaliyet göstermeleridir. Üçüncüsü, laik karakteristikli politik ve milliyetçi ideolojilerin yerine büyük ölçüde dinsel dürtülerle hareket etmeleridir. Dördüncüsü, kitle imha silahları da dahil, mümkün olduğunca çok sayıda insanı öldürmelerine olanak tanıyacak silahların arayışı ve kullanma arzusu içerisinde olmalarıdır. Beşincisi kurbanların seçiminde herhangi bir hassasiyet göstermeyip, rastgele hareket etmeleridir. Altıncısı ise mevcut teknolojik gelişmeleri son derece yakından takip ederek, eylemlerinde kullanmalarıdır (Duyvesteyn, 2004, s.443). Bu niteliklerin büyük ölçüde Rapoport’un ifade ettiği dini dalganın en önemli temsilcileri olan El Kaide ve İŞİD gibi örgütler tarafından temsil olunduğu görülmekte olup, bu çerçevede bu bölümde söz konusu niteliklerin bahse geçen örgütlerin yapılarına ve eylemlerine ne şekilde yansdığı örneklerle açıklanmaya çalışılmıştır.

2.1. Operasyon Alanı

Yeni terörizmin faillerinin uluslararası seviyede faaliyet gösterdikleri kabul edilmektedir. Bu durum, tamamıyla ulusal ve topraksal bir odağa sahip olan klasik terör örgütleriyle tezat teşkil etmektedir (Duyvesteyn, 2004, s.443). Bu çerçevede klasik terörist grupların açık bir topraksal yönelime sahip oldukları ve kendi ev sahibi bölgeleriyle eylemlerini sınırlı bulduklarını söyleyebiliriz. Operasyon alanına ilişkin bu geleneksel kalıba karşın, yeni terör örgütlerinin hem organizasyon hem de erişim ve yönelim açısından artan oranda uluslararası bir nitelik kazandığı görülmektedir. Milliyetçi ve ayrılıkçı gündemlere sahip olan klasik terörizm bu nedenle daha çok spesifik bir ülke ve bölgedeki politik durum ile ilgiliyken, küresel statükoyu değiştirme ve yeni bir dini temelli dünya düzeni kurma hedefiyle hareket eden yeni terör örgütleri ise daha geniş bir coğrafi gündeme sahiptir. Sonuç olarak yeni terörizmin tekil olarak devletlerden daha çok uluslararası sistemin tamamına bir meydan okuma teşkil ettiği söylenebilir. Özellikle dinsel temelli terör örgütlerinin en önemli temsilcilerinden olan El Kaide¹ ile

¹ El Kaide'nin üstlendiği ya da gerçekleştirdiği iddia edilen saldırılardan bazıları şu şekildedir: 26 Şubat 1993'te New York'taki Dünya Ticaret Merkezi'nin ikiz kulelerinin altında bir minibüse yerleştirilen bombanın patlaması sonucu altı kişi öldü. 25 Haziran 1996'da Suudi Arabistan'ın doğusundaki Khobar kentinde bir ABD askeri yerleşkesindeki bir yakıt kamyonuna yerleştirilen bomba nedeniyle 19 Amerikan askerini öldü ve yaklaşık 400 kişi yaralandı. 7 Ağustos 1998'de Nairobi ve Darüsselam'daki ABD büyükelçiliklerinde bomba yüklü kamyonlar patladı, 12'si Amerikalı 224 kişi öldü. Bu eylemlerden iki hafta sonra, ABD Başkanı Bill Clinton, bin Ladin'i Washington'un en büyük düşmanı olarak ilan etti ve Afganistan ve Sudan'daki noktalara seyir füzeleri fırlattı. 12 Ekim 2000'de ABD savaş gemisi Cole'un Aden limanında bombalanması sonucunda, 17 denizci öldü ve donanma gemisinin gövdesinde delik açıldı. 11 Eylül 2001'de kaçırılan üç uçakla El Kaide ABD'nin önemli simge yapılarını hedef aldı. Saldırı sonucunda New York'taki Dünya Ticaret Merkezi kuleleri çöktü, Pentagon zarar gördü ve dördüncü uçak Pensilvanya'da düştü. Saldırı sonucunda toplamda yaklaşık 3 bin kişi öldürüldü. 11 Nisan 2002'de Tunus'un güneyindeki Cerbe adasındaki El Ghriba Sinagogu yakınında bir kamyon patladı ve bu patlama sonucunda 14 Alman, beş Tunuslu ve bir Fransız öldü. Saldırının sorumluluğunu El Kaide üstlendi. 12 Ekim 2002'de Endonezya'nın Bali kentindeki Kuta Beach gece kulübü bölgesinde patlayan bombalar nedeniyle 202 kişi hayatını kaybetti. Saldırının sorumluluğunu El Kaide ile bağlantılı sözde İslami grup Jemaah Islamiyah üyeleri üstlendi. 22 Kasım 2002'de Kenya'nın Mombasa tatil beldesinde İsraililer arasında popüler bir otel saldırı düzenleyen üç intihar bombacısı 15 kişiyi öldürdü. Aynı gün, fırlatılan iki füze ise, Mombasa havaalanından kalkış halinde olan ve 261 yolcu taşıyan İsrail Arkaia havayollarına ait bir Boeing 757'yi kıl payı ıskaladı. Saldırının sorumluluğunu El Kaide üstlendi. 12 Mayıs 2003'te Suudi Arabistan'ın Riyad kentinde El Kaide bombacıları 9'u Amerikalı olmak üzere en az 35 kişiyi öldürdü. 16 Mayıs 2003'te Fas'ın Kazablanka kentinde koordineli bir şekilde gerçekleştirilen patlamalarda 13 bombacının da dahil olduğu 45 kişi öldü, 60'a yakın kişi de yaralandı. 19 Ağustos 2003'te Bağdat'ta BM karargâhı olarak hizmet veren Canal Hotel'e bomba yüklü bir kamyonla intihar saldırısı düzenlendi ve saldırı sonucunda aralarında BM elçisi Sergio Vieira de Mello'nun da bulunduğu 22 kişi öldü. 9 Kasım 2003'te El Kaide intihar bombacıları Riyad'daki bir yerleşim bölgesinde 30 kişiyi öldürdü. 15 Kasım 2003 ve 20 Kasım 2003'te Türkiye'nin İstanbul kentinde gerçekleştirilen ve 57 kişinin ölümüne ve 700 kişinin yaralanmasına neden olan dört bombalı araç saldırısı gerçekleştirildi. İspanya'da 2004 seçimlerinden 3 gün önce 11 Mart 2004 tarihinde Madrid tren istasyonuna gerçekleştirilen saldırılarda 190 kişi öldürüldü. 7 Temmuz 2005'te Londra'da dört intihar bombacısı tarafından üç metro ile bir otobüsü hedef alan saldırılarda 52 kişi hayatını kaybetti. Eylül ayında El Kaide'nin 2 numaralı ismi olan Eymen ez-Zevahiri, bombalama eylemlerini El Kaide'nin "İngiliz kibrini" vurmak için düzenlediğini

İŞİD'in¹ tüm dünyayı kapsayan terörist faaliyetlerinin genişliği, yeni terörizmin küreselleştiği hususundaki en önemli kanıtlardan biridir (Gofas, 2012, ss.23-24).

söyledi. 9 Kasım 2005'te Ürdün'ün başkenti Amman'da üç otele saldırı düzenlendi. Elli yedi kişi ve üç intihar eylemcisinin öldüğü bu eylemi ise Irak'taki El Kaide grubu üstlendi. 11 Nisan 2007'de Cezayir başkentinde on yıldan fazla bir süreden sonra gerçekleştirilen ilk büyük bombalı saldırıda 33 kişi öldürüldü. Söz konusu eylem daha sonra İslami Mağrip El Kaide Örgütü (AQIM) tarafından üstlenildi. 11 Aralık 2007'de Cezayir'deki BM ofislerinde meydana gelen iki patlamada 17'si BM personeli olmak üzere en az 41 kişi hayatını kaybetti. Bu saldırının sorumluluğunu da El Kaide üstlendi. 25 Ocak 2010'da Irak'ın başkenti Bağdat'taki otellerde intihar bombacıları tarafından üç saldırı gerçekleştirildi ve en az 36 kişinin öldüğü saldırıların sorumluluğunu El Kaide bağlantılı isyancılar üstlendi. 31 Ekim 2010'da Bağdat'ta Pazar ayını sırasında bir kiliseye gerçekleştirilen saldırıda yaklaşık 52 rehine ile polis öldürüldü. Bu saldırıyı da El Kaide'nin Irak kolu üstlendi. 28 Nisan 2011'de Fas'ın Marakeş kentinde, İslamci militanların gerçekleştirdiği iddia edilen bir bombalı saldırıda 10'u yabancı 15 kişi öldü. Bkz. Reuters. Timeline - Major attacks by al Qaeda. Erişim tarihi: 2 Mayıs 2011. <https://www.reuters.com/article/idINIndia-56711920110502>.

¹ İŞİD'in üstlendiği ya da gerçekleştirdiği iddia edilen saldırılardan bazıları ise şu şekildedir: 9 Ocak 2015 tarihinde İŞİD mensubu Amedy Coulibaly, Paris'te düzenlediği eylemde bir polisi öldürdükten sonra kentin doğusunda Vincenne bölgesindeki bir Yahudi marketinde müşterileri rehin almış ve burada dört kişiyi öldürdükten sonra, polis tarafından etkisiz hale getirilmiştir. Tunus'ta 26 Haziran 2015 tarihinde iki turistik otelin plajını basan İŞİD destekçisi silahlı saldırgan, 38 turisti öldürmüş, 35 kişiyi de yaralamıştır. 20 Temmuz 2015'te İŞİD militanları bu kez de Türkiye'de Kobani'ye gitmek için Suruç'ta buluşan gençleri hedef almış. Bu saldırıda 34 kişi hayatını kaybetmiş ve 100'den fazla kişi de yaralanmıştır. 13 Kasım 2015'te Fransa'nın başkenti Paris'te İŞİD militanları tarafından gerçekleştirilen eş zamanlı silahlı ve bombalı saldırılarda 7'si saldırgan 137 kişi öldürülmüş ve 300'den fazla kişi de yaralanmıştır. 4 Aralık 2015'te ABD'nin Kaliforniya eyaletinde İŞİD sempatisi oldukları tespit edilen evli bir çift, engellilere hizmet verilen bir sağlık kurumunu hedef alarak 14 kişinin ölümüne neden olmuşlardır. 19 Mart 2016 tarihinde İŞİD tarafından üstlenilen bir eylemde İstanbul'un kalbi İstiklal Caddesi'nde düzenlenen intihar saldırısında 4 yabancı turist hayatını kaybetmiştir. 22 Mart 2016 tarihinde Belçika'nın başkenti Brüksel'de İŞİD tarafından üstlenilen havalimanı ve metro istasyonuna yönelik intihar saldırılarında 32 sivil ölmüş ve 300'den fazla kişi de yaralanmıştır. ABD'nin Orlando şehrinde eşcinsellerin gittiği bir bara 12 Haziran 2016'da düzenlenen ve İŞİD tarafından üstlenilen bir silahlı saldırıda ise 49 kişi ölmüştür. 14 Temmuz 2016 tarihinde Fransa'nın en önemli milli bayramı Bastille Günü'nde Nice kentinde kamyonla insanları eze eze ilerleyen İŞİD üyesi 84 kişinin ölümüne neden olmuştur. 19 Aralık 2016 tarihinde Almanya'nın başkenti Berlin'de bir TIR, Noel pazarına girerek, insanları ezmiş ve saldırıda 12 kişi hayatını kaybederken, 56 kişi de yaralanmış olup, yine İŞİD tarafından üstlenilen saldırıyı gerçekleştiren kişi, İtalya'da çıkan bir çatışmada öldürülmüştür. 22 Mayıs 2017 tarihinde İngiltere'nin Manchester kentinde ABD'li şarkıcı Ariana Grande'nin konser verdiği Manchester Arena'yı hedef alan saldırıda, saldırgan dahil, aralarında çocuklarında olduğu 23 kişi hayatını kaybetmiş ve 250 kişi de yaralanmıştır. Bu saldırı da İŞİD tarafından üstlenilmiştir. 3 Haziran 2017 tarihinde İngiltere'nin başkenti Londra'da üç kişi minibüsle Londra Köprüsü'ndeki yayaları hedef aldıktan sonra yakınlarda bulunan bir markete girerek çevredekileri bıçaklamaya başlamış ve İŞİD tarafından üstlenilen saldırı sonucunda 8 kişi ölümlük 48 kişi de yaralanmıştır. 17 Ağustos 2017 tarihinde ise İspanya'nın Barcelona kentinde bir minibüsün kaldırma çıkarak kalabalığın arasına dalması sonucu 13 kişi ölmüş ve 100'den fazla kişi de yaralanmıştır. İŞİD'in üstlendiği bu saldırı, 2004'teki saldırıların ardından İspanya'yı hedef alan en kanlı saldırı olmuştur. 13 Mayıs 2018'de Endonezya'nın Surabaya kentinde kiliselere yönelik 3 intihar saldırısı gerçekleştirildi ve 13 kişi hayatını kaybetti. Saldırının sorumluluğunu İŞİD üstlendi ve polis, saldırıyı gerçekleştirenlerin daha önce Suriye'de bulunduğunu doğruladı. Bombalı saldırı, 2005'ten bu yana Endonezya topraklarındaki en ölümcül olaydı. 13 Mayıs 2018'de Fransa'nın Paris kentinde bir saldırgan Opera bölgesinde 5 kişiyi bıçakladı ve saldırı 29 yaşındaki bir adamın ölümlüyle sonuçlandı. İŞİD daha

2.2. Organizasyonel Yapı

Yeni ve eski terörizm arasındaki en önemli farklılıklardan biri de organizasyon yapısından kaynaklanmakta olup, klasik terörist gruplar hiyerarşik bir yapıda örgütlenmişken, “yeni” gruplar gevşek bir ağ yapılanmasına sahiptir. Klasik terör örgütlerinde genel eğilim, merkezileşme ve liderlik ilkesini ön plana çıkarma yönünde olmuştur. Ancak bu merkezi yapılanma terörist eylemlerin doğasının belirsizliğinden dolayı çeşitli riskleri de bünyesinde barındırmaktadır. Bu risklerden en önemlisi ise hiç şüphesiz, bu öngörülemezliğin neden olduğu muhtemel başarısızlık halinde örgüt üyelerinin açığa çıkması ihtimalidir. Bu ise hiyerarşik bir yapıya sahip olan örgütün tamamının ifşa olması manasına gelecektir. Bu nedenle ideal olarak, terörist birimlerin küçük olması tercih edilmektedir, çünkü ne kadar büyükselerse bir sızıntı ihtimali de o kadar artmaktadır (Laqueur, 1999, s.40). Bu handikapı göz önünde bulunduran yeni terörizmin failleri, geleneksel hiyerarşik komuta ve kontrol yapısına sahip bir organizasyondan daha ziyade gevşek bir şekilde eklenmiş uluslararası bir şebeke kullanan, söz konusu şebekeleri destekleyen karmaşık ve belirli bir biçimi bulunmayan bir organizasyona sahiptir. Hiç şüphesiz yeni ve geleneksel terörist gruplar arasında yukarıda belirtilen organizasyonel farklılıklar daha çok El Kaide ve onu takip eden IŞİD örgütlerinde görülmekte olup, El Kaide ve IŞİD çeşitli yerel eylemlere küresel bir çerçeve sunan ve aynı zamanda onları birleştiren “franchise” bir örgüt görünümündedir (Gofas, 2012, s.22).

sonra kendi haber kanalı aracılığıyla yaptığı kısa bir açıklamada saldırıyı kendi “askerlerinden” birinin gerçekleştirdiğini söyleyerek sorumluluğu üstlendi. 29 Mayıs 2018 Salı günü, Belçika'nın Liège şehrinde, önceki gün hapisneden geçici olarak salıverilen Benjamin Herman, önce iki polis memurunu park sayaçlarını kontrol ederken bıçakladı, sonra da her ikisini de memurların birinin tabancasıyla vurarak öldürdü. Ardından da, polislerin öldürüldüğü yerin yakınında kırmızı ışıkta duran bir arabanın yolcu koltuğunda bulunan 22 yaşındaki üniversite öğrencisi Cyriel Vangrieken'i vurdu. Ertesi gün İslam Devleti tarafından yapılan duyuruda saldırgan “hilafet askeri” olarak ilan edildi. 29 Temmuz 2018'de Tacikistan'da IŞİD'in üstlendiği terör saldırısında dört yabancı bisikletçi hayatını kaybetti. 16 Ekim 2020 Cuma günü Fransız ortaokul öğretmeni Samuel Paty, öğretmenlik yaptığı okula yakın bir sokakta saldırıya uğradı. Paty'nin, konuşma özgürlüğüyle ilgili bir sınıf tartışması sırasında hiciv dergisi Charlie Hebdo'da yer alan Hz. Muhammed'in karikatürlerini tartıştıktan bir hafta sonra vahşice kafasının kesilerek öldürüldüğü ortaya çıktı. Terörle mücadelede müfettişleri tarafından, saldırıyı gerçekleştiren 18 yaşındaki Çeçen asıllı Rus göçmen Abdullakh Anzorov'un, Suriye'deki cihatçı gruplarla temas halinde olduğu tespit edildi. Daha fazla bilgi için bkz. Since 9/11. Terrorism Timeline. Erişim tarihi: 22 Eylül 2022. https://since911.com/explore/terrorism-timeline#jump_time_item_707.. Sputnik. Son 13 Yılda Avrupa'yı Sarsan Terör Saldırıları. Erişim tarihi: 10 Ekim 2022. <https://tr.sputniknews.com/avrupa/201708181029756400-avrupa-terror-saldirlari/>.

El Kaide ve IŞİD gibi şemsiye örgütler, dünya çapındaki eylemleri motive etmek için coğrafi olarak geniş bir alana dağılmış olan eğitim kamplarında eğitilmiş ve motive edilmiş daha küçük bir hücreler ağının yaratılmasını teşvik etmektedir. Şemsiye grup tarafından sağlanan şebeke dışsallıkları, böyle bir terörist gruba, aksi taktirde grubun içsel uyumunu zayıflatma potansiyeli taşıyan geniş bir alanda faaliyet yürütmenin olumsuz etkilerini bertaraf etme imkânı da sunmaktadır. Ayrıca her bir hücrenin küçük doğası, hücre liderlerine güven atmosferini besleme imkânı sunduğu gibi, grup üyelerinin, yüksek risk almalarına sebep olacağından, örgütten çıkma hususunda korku yaşamalarına da neden olmaktadır. Hücreler bağımsız bir şekilde kendi başlarına hareket ettikleri için, hücrelerden herhangi birinin kimliğinin bir terörist saldırı sonucunda ortaya çıkarılması, diğer hücrelerin veya şemsiye organizasyonun otomatik ve kolay bir şekilde tespit edilmesine ya da bir karşı saldırıya maruz kalmasına engel olmaktadır (Rathbone ve Rowley, 2002, s.11).

Bu tarz eylemde bulunan yeni terör örgütlerinin yakın geçmişteki en önemli temsilcilerinden biri El Kaide'dir. Pek çok yerel örgüt ve kişi, örgüte biat ettiklerini ve eylemlerini de El Kaide adına gerçekleştirdiklerini ilan etmişlerdir. 1990'lı yıllarda bu şekilde gerçekleştirilen eylemlerden en önemlilerinden biri hiç şüphesiz 12 Mart 1993 tarihinde Hindistan'ın Mumbai şehrindeki seri bombalama eylemleridir. Bu saldırı çerçevesinde kentteki Mumbai Menkul Kıymetler Borsası'nın yanı sıra oteller, bankalar ve büyük bir alışveriş merkezi de hedef alınmıştır. Koordineli saldırılar, Hindistan tarihindeki en yıkıcı bombalama eylemi olup, aynı zamanda da dünyada bu tarzdaki ilk seri bombalama eylemidir. Saldırıları, El Kaide de dahil olmak üzere çeşitli terörist gruplarla bağlantılı olduğuna inanılan Mumbai merkezli uluslararası organize suç örgütü D-Company'nin lideri Dawood İbrahim'in koordine ettiği tespit edilmiştir. Bu kapsamdaki bir diğer eylem ise 7 Ağustos 1998'de meydana gelmiş olup, Tanzanya'nın Dar es Salaam ve Kenya'nın Nairobi kentlerinde yer alan Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Büyükelçiliklerinde bomba yüklü kamyonların patlatılması sonucu 200'den fazla kişi ölmüştür. Mısır İslami Cihadı'nın yerel üyeleriyle bağlantılı saldırılar, Usame bin Ladin ve terör örgütü El Kaide'yi ilk kez Amerikan kamuoyunun dikkatine sunmuş ve bin Ladin'i Federal Soruşturma Bürosu'nun (FBI) en çok arananlar listesinde ilk ona sokmuştur. 2000'li yıllara gelindiğinde ise 12 Ekim 2002'de Endonezya'nın Bali adasındaki turizm bölgesi Kuta'da meydana gelen saldırıda ise 202 kişi

öldürülmüş (88 Avustralyalı, 38 Endonezyalı olmak üzere 20'den fazla milletten insan) ve 209 kişi de yaralanmıştır. Saldırı nedeniyle yerel bir İslamcı grup olan Jemaah Islamiyah'ın çeşitli üyeleri mahkûm edilmiş ve aralarından üç kişi de ölüm cezasına çarptırılmıştır. Bin Ladin'e ait olduğu iddia edilen mesaj içeren bir ses kaseti, Bali bombalamalarının arkasında da El Kaide'nin olduğunu ortaya çıkarmıştır. Ayrıca 11 Mart 2004 tarihinde gerçekleştirilen Madrid tren bombalamaları, İspanya'nın genel seçimlerinden üç gün önce, ülkenin Madrid kentinin banliyö tren sistemine karşı neredeyse eşzamanlı ve koordineli bombalama eylemlerini içermektedir. 192 kişinin öldüğü ve yaklaşık 2.000 kişinin de yaralandığı saldırılara ilişkin, İspanyol yargısının resmi soruşturması sonucunda saldırıların El Kaide'den ilham alan bir terörist hücre tarafından gerçekleştirildiği, ancak doğrudan bir El Kaide katılımının bulunmadığı tespit edilmiştir. Benzer tarzdaki saldırıların en fazla ses getirenlerden biri de 7 Ocak 2015 tarihinde Said ve Cherif Kouachi adlı iki kardeş tarafından, Fransız hiciv dergisi Charlie Hebdo'nun Paris'teki ofisine gerçekleştirilen saldırıdır. Saldırı sonucunda binadaki 11 kişi öldürülmüş ve 11 kişi de yaralanmış, ayrıca bina dışındaki bir Fransız Ulusal Polis memuru da öldürülmüştür. Saldırının sorumluluğunu üstlenen saldırganlar, terör örgütü El Kaide'nin Yemen koluna bağlı olduklarını iddia etmişlerdir (Since 9/11, t.y.).

İŞİD de Müslüman dünya genelinde üye ve taraftarı olan ulus ötesi bir harekettir. İŞİD'in de kendisinden önceki cihatçı organizasyonlar gibi iki ana hedefi bulunmakta olup, bunlardan ilki, dünyanın her yerindeki aşırılık yanlısı Müslüman grupları gevşek bir dini-devrimci ağa bağlamak ve gayr-i Müslim (özellikle Batılı) etkilerini İslami bölgeler ve ülkelerden sınır dışı etmektir. İŞİD tarafından eğitilen veya onlardan esinlenen eylemciler onlarca ülke ve bölgede hücreler kurmuştur. Söz konusu hücreler genellikle Afganistan, Cezayir, Bosna, Çeçenistan, Endonezya, Irak, Kosova, Lübnan, Malezya, Pakistan, Güney Filipinler, Somali, Sudan, Batı Şeria ve Yemen gibi çoğunluğu Müslüman olan ülkelerde ve bölgelerde konuşlanmışlardır. Başka hücreler de İngiltere, Fransa, Almanya, İsrail, İspanya, ABD, Arjantin, Brezilya ve Paraguay gibi Batılı ve Müslüman olmayan ülkelere de gizlice yerleşmişlerdir.

Örgüt üyeleri birbirleri ile faks, internet, cep telefonu ve e-posta gibi modern teknolojileri kullanarak iletişim kurmaktadırlar. Çoğu İŞİD hücresi küçük ve kendi kendini idame ettiren hücrelerdir ve görünüşe göre belli görevler için harekete geçirildiklerinde gereken kaynakları almaktadırlar. Bu

duruma örnek olarak 13 Kasım 2015'te Fransa'nın başkenti Paris'te IŞİD militanları tarafından gerçekleştirilen eş zamanlı silahlı ve bombalı saldırılar ile 22 Mart 2016 tarihinde Belçika'nın başkenti Brüksel'de yine IŞİD militanlarınca havalimanı ile metro istasyonuna yönelik olarak gerçekleştirilen intihar saldırıları verilebilir. Ayrıca örgütün propagandalarından etkilenecek kendiliğinden radikalleşen “yalnız kurt” olarak tabir edilen teröristler, örgütle doğrudan bağlantıları olmasa da gerçekleştirdikleri eylemleri örgüt adına işlediklerini ilan etmektedirler. Bu duruma örnek olarak ise 4 Aralık 2015'te ABD'nin Kaliforniya eyaletinde IŞİD sempatanı oldukları tespit edilen evli bir çift tarafından engellilere hizmet verilen bir sağlık kurumunu hedef alan saldırı gösterilebilir (Mart'in, 2017, s.213., Laqueur, 1999, s.127., Since 9/11, t.y. ve BBC News, 2015).

2.3. İdeolojik Arka Plan

Yeni terörizmin bir takım ayırt edici özellikleri olsa da bu özelliklerden belki de en önemlisi ve tanımlayıcı olanı, klasik terörizmin laik ideolojik motivasyonlarının yerini dini motivasyonların almasıdır. 45-50 yıl öncesine kadar, küresel terörizm ilham ve yönetim açısından ağırlıklı olarak sekülerdi ve temel motivasyonları da sağcılık, solculuk ya da aşırı milliyetçilikti. Laik karakterli bu geleneksel terörizmin hedefi dar ve siyasi nitelikte olup, büyük ölçüde yabancı yönetimlerin devrilmesini ve self-determinasyon ilkesinin uygulanmasını içermektedir. Ancak özellikle 1980'li yılların ikincisi yarısından itibaren dünya çapında radikal dini hareketler yeniden canlandı ve bu gelişmenin yeni terörizm üzerinde de önemli bir etkisi oldu. Esasen bu durum bir sürpriz değildir, çünkü din her zaman terörizmin ana temalarından biri olmuştur. Dini terörizmin şu anki canlanması ise, büyük ölçüde Müslüman ve Arap dünyasındaki eğilimlerin yanı sıra Batı ve Doğu'daki sözde İslam savunucularının ve İslamcılarının büyük hayal kırıklığıyla özdeşleştirilmektedir (Heywood, 2013, s.345. ve Duyvesteyn, 2004, s.445). Bu nedenle bu yeni terörizmin ideolojik motivasyonu büyük ölçüde dönüşümsel ve vahiye dayanan inançlara vurgu yapan genellikle İslamiyet ile bağlantılı olduğu iddia edilen dinsel doktrinlerden türetilmiştir. Bu dinsel ideolojik arka plan genelden önemli bir şekilde farklılık arz eden değerler sisteminin yanı sıra meşrulaştırma ve gerekçelendirme mekanizmaları aracılığıyla yeni ve daha radikal ahlak konseptleri üretmektedir (Gofas, 2012, s.25).

İslami kökenli olduğu iddia edilen silahlı ve radikal cihat hareketlerinin modern direnişinin yeniden canlanmasına neden olan olaylar iki katmanlı olduğu söylenebilir. Bunlardan ilki 1979 İran Devrimi'nin devrimci idealleri ve ideolojisi iken ikincisi ise cihadın Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) Afganistan'ı işgali karşısında pratikte uygulanmasıdır (Martin, 2017, s.182). Afganistan'daki uygulamanın fikir babalarından biri olan Filistinli Abdullah Azzam, 1984 yılında Afgan mücahitlerin manifestosu haline gelen bir kitap yayınlamıştır. Kitabında, işgalci ya da fetih ordularını kutsal topraklardan defetmenin, Müslümanların hem bireysel hem de toplumsal yükümlülüğü olduğunu belirtmiştir. Böylelikle Azzam, sadece Afganlar için değil, tüm inanan Müslümanlar için Sovyet karşıtı seferberliği öncelik olarak ilan etmiştir (Weiss ve Hassan, 2016, s.4). Bu fikirleriyle El Kaide başta olmak üzere İslami temelli olduğunu iddia eden tüm terörist bireyler ile örgütlere motivasyon kaynağı olmuştur.

Esasen, dinsel olarak motive edilmiş terörist organizasyonların yükselişinin Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle çakıştığı kabul edilmektedir (Duyvesteyn, 2004, s.445). Bu çerçevede 1990'lı yılların başından itibaren dinsel temelli ideolojiye dayanan terör örgütleri tüm dünyada yaygınlık kazanmaya başlamış olup, örneğin 1995 yılında faal olduğuna inanılan 56 terörist grubun neredeyse yarısının, niteliği ve/veya motivasyonu bağlamında dini olarak sınıflandırılabilceği ifade edilmiştir. Hiç şüphesiz, "İslamcılık" şeklindeki genel ve radikal nitelikli siyasi-dini ideolojinin motive ettiği El Kaide ve IŞİD bu eğilimin en önemli temsilcileridir (Heywood, 2013, s.345).

El Kaide, 1988 yılında zengin bir Suudi Arabistanlı olan bin Ladin tarafından kuruldu. 1980'li yıllar boyunca en önemli faaliyet konuları, Sovyet karşıtı Afgan direnişi için Sünni İslami askerlerin finanse edilmesi, direnişe dahil edilmesi, ülkeye taşınması ve eğitilmesine yardımcı olmaktır. Bu mücadeleden sonraki amacı ise, ABD tarafından 1980'li yıllarda Sovyetlere karşı savaşmak için teşvik edilen Arap mücahitlerin, Sünni Müslüman Arap dünyasının mürted¹ ve İslami olmayan yöneticilerini hedef alan yeni bir cihad başlatmak için bir araya getirilmesidir. Daha sonra bu mücadelenin odak noktası, bu tür yöneticilerin uluslararası müttefiklerini, özellikle ABD'yi de kapsayacak şekilde, genişletilmiş ve Şubat 1998'de bin

¹ Bir Müslümanın İslam dininden çıkması anlamında fıkıh terimi. Bkz. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. Mürted. Erişim tarihi: 13 Ekim 2020. <https://islamansiklopedisi.org.tr/murted>.

Ladin, “Yahudilere ve Haçlılara Karşı Cihad için Dünya İslami Cephesi” başlıklı bir çağrıda bulunmuştur. Söz konusu çağrısında Müslümanlara, siviller de dahil olmak üzere sadece Amerikalıları değil, aynı zamanda onlarla müttefik olanları da öldürme çağrısı yapılmıştır (Haynes, 2005, s.182).

Genel olarak bakıldığında El Kaide’nin birbiriyle bağlantılı dört hedefinin olduğu söylenebilir. Bunlardan ilki, Müslümanlara şan ve şöret dolu günlerini geri getirmek için, yedinci yüzyılda Medine’de Hz. Muhammed ve arkadaşları tarafından uygulanan “saf ve otantik” İslam’a geri dönmektir. İkincisi “İslam dışı” olarak nitelediği rejimleri devirmektir. Üçüncüsü Batı’nın İslam topraklarını zapt ettiği ve Batılı bireysel değerlerin Müslümanları yozlaştırdığı gibi gerekçelerle Batılıları ve gayrimüslimleri Müslüman ülkelerden, özellikle de kutsal Suudi Arabistan topraklarından kovmaktır. Ve son olarak da benzer düşüncelere sahip sözde İslami örgütlerden oluşan bir ağ ile birlikte hareket ederek dünya çapında bir pan-İslam Halifeliği kurmaktır (Haynes, 2005, s.182).

Bu çerçevede El Kaide üyeleri ve sempatizanları, “mürted” Müslümanlara, İslami olmayan yöneticilere ve Batı’ya karşı üç yönlü bir cihat (kutsal savaş) yürüttükleri inancında birleşmişlerdir. Örgütün ideolojisi iki temel kaynağa dayanmakta olup, bunlar Vahhabilik (İslam’ın Suudi Arabistan’da uygulanan resmi versiyonu) ile Mısırlı Seyyid Kutub’un fikirleridir. El Kaide’nin baş ideoloğu ise bin Ladin’in yardımcısı da olan Eymen ez-Zevahiri’dir. El Kaide’nin dünya görüşü haline gelen şiddet ideolojisinin temeli, Zevahiri’nin 1996 yılında yayınlanan Shifa’ Sudur al-Muminin (Müminlerin Kalplerinin Tedavisi) başlıklı eserinde bulunabilir. Eserde, İslami ilkeleri ilk olarak mevcut siyasi duruma uyarlama ve daha sonra uygun İslami davranışlar için onlardan çıkarımlarda bulunma şeklindeki düşünce yapısı, birbiriyle ilişkili üç konunun analizinden doğmaktadır. Bunlardan birincisinde, Filistin çatışması Ortadoğu’nun birincil sorunu olarak tanımlanırken, tüm Arap ve Müslüman rejimlerin Birleşmiş Milletlerin (BM) otoritesini ve İsrail’in meşruiyetini kabul etmeleri nedeniyle güvenilirliklerini yitirdikleri iddia edilmektedir. Filistin meselesinin gündeme getirilmesi, El Kaide’nin bir çırpıda tüm bu hükümetleri, özellikle de ABD ile yakın bağları olan Suudi Arabistan’ı İslam dışı olduğu gerekçesiyle gayri meşru hale getirmesine olanak tanımıştır. Zevahiri’nin analizinin ikinci kısmı ise her bir Müslümanın bireysel sorumluluklarına ilişkindir. Bu çerçevede Zevahiri’nin İslam hukuku

kapsamındaki kişisel sorumluluk yorumlarına göre, “İslami olmayan” bir rejimi destekleyen her Müslüman kendini İslam’ın dışında konumlandırmaktadır. Ona göre bir Müslüman’ın hareketlerini meşrulaştırmak için “emirlere uyma” iddiasına sığınması da mümkün değildir, çünkü sadece Allah’ın emirlerine uyulmasının gerekliliğine vurgu yapılmaktadır. Sonuç olarak, bu kişiler artık İslam hukukuna göre masum siviller olarak görülmemekte ve bir saldırı durumunda onlar da meşru hedefler haline dönüşmektedir. Ayrıca üzerinde durduğu üçüncü bir analiz ise düşmanın güçlü olması halinde Kuran’ın gevşek bir yorumunun yapılabileceğine ilişkin iddiasıdır. Bu durum, Kuran’ın açık bir şekilde yasakladığı intihar bombacılığı eylemlerini meşrulaştırmak için kullanılmıştır. Bu noktada, daha büyük bir iyilik için intihar bombacılığının İslam hukukuna aykırı olmadığı yorumunda bulunulmuştur (Hellmich ve Redig, 2007, s.381. ve Haynes, 2005, s.182).

İslam’ın püriten bir yorumu olan Vahhabiliğin kökleri ise, Arabistan’da doğmuş bir on sekizinci yüzyıl Sünni “reformcusu” olan Mohamad ibn Abd al-Wahhab’ın fikirlerine dayanmaktadır. Abd al-Wahhab esas olarak Hz. Muhammed’in ölümünden kısa bir süre sonra İslam’ın yozlaştırıldığını iddia etmekte ve dinin eski haline döndürülmesi gerektiğini ifade etmektedir. Vahhabiliğin iki temel ilkesi vardır. Bunlardan ilki Sufizm olarak bilinen mistik İslam biçimi de dahil olmak üzere “sahte putlara” tapınmaya karşı çıkılmasıdır. İkincisi ise Hz. Muhammed’in damadı da olan Hz. Ali’nin soyundan gelenlere saygı duyan Şiileri mürted olarak görmesidir. El Kaide’nin ideolojisini şekillendiren ikinci önemli dini ve ideolojik düşünür ise, Seyyid Kutub’dur (1906–1966). Kutub, “Batı medeniyetini” İslam’ın düşmanı ilan etmiş, İslam’ı yeterince yakından takip etmedikleri için Müslüman milletlerin liderlerini kınamış ve İslam’ı savunmak ve arındırmak için cihada girmenin görevleri olduğu inancını Sünni Müslümanlar arasında yaymaya çalışmıştır (Haynes, 2005, ss.182-183).

Afganistan’da SSCB’ye karşı verilen mücadeleye sonundan da olsa yetişen ve IŞİD’in temellerini atan Ebu Musab ez-Zerkavi’nin de bu düşüncelerden etkilendiği şüphesizdir. 2010 yılında örgütün başına geçen ve selefi Zerkavi’nin de dua ettiği Musul’daki en-Nuri Camisi’nde 28 Haziran 2014’te Ramazan ayının ilk günü Halifeliğini ilan ederek İslam Devleti’nin doğuşunu duyuran Ebu bekir el-Bağdadi böylelikle, Azzam’ın öğretilerine de uygun olarak, insanlığı “Müslümanların ve mücahitlerin kampı” ve

“Yahudilerin, Haçlıların ve onların müttefiklerinin kampı” olarak ikiye ayırmış ve bu savaşta Müslüman ve mücahitlerin kampında savaşanların karşı konulmaz bir güç adına nihai zaferle sonuçlanacak ve cennetteki yerlerini garanti edecek bir savaşta oldukları mesajını vererek, takipçilerini ikna etmeye çalışmıştır. Bu nedenle onlara göre bu haklı bir savaştır ve sözde İslam Devleti’ni ilan eden IŞİD gibi modern örgütler, bu cihat yorumunu ve Allah’ın iradesini dini ideolojilerinin temeli olarak kabul etmektedir (Martin, 2017, s.182. ve Weiss ve Hassan, 2016, s.1).

İslami ilkelerin siyasi bir duruma bu şekilde uyarlanması, esasen İslami köktencilere olan “gerçek inananlar” ile inanmayanlar ya da İslami olmayan rejimlere bağlı olan Müslümanlar olarak tanımlanan “düşman” arasında tam bir ayırım inşa etmektedir. Böylelikle ikinciler, İslam’ın zaferi için verildiği iddia edilen mücadelede meşru hedefler haline dönüştürülmektedir. Bu yorum, İslam teolojisinin ana okullarına dayanmasa da El Kaide ve IŞİD gibi örgütlerin ayırım gözetmeyen şiddet içeren eylemlerini teorik olarak meşrulaştırmaları için ideolojik bir temel sağlamıştır (Hellmich ve Redig, 2007, s.381).

2.4. Kullanılan Taktikler

Terörizmin bir diğer “yeni” özelliği ise teröristlerin kimyasal, biyolojik ve nükleer kitle imha silahlarına erişim arayışlarının ve bunun başarı şansının gittikçe artmasıdır (Deutch, 1997, s.11). Geleneksel teröristlerin kitle imha silahlarına erişim hususunda istekli olmadıkları, ancak “yeni” teröristlerin söz konusu silahları, radikal gündemlerini ilerletmenin meşru bir yolu olarak gördükleri iddia edilmektedir. Geleneksel terörist gruplar, temel hedefleri hükümet tarafından tanınmak olan kesin bir siyasi gündeme sahip olduklarından büyük ölçüde hükümet ile destekçilerini hedef almışlardır. Bu nedenle de konvansiyonel olmayan silahlar geniş halk kitlelerini hedef haline getireceğinden kendi politik gündemlerine çok da hizmet etmeyeceğini düşünmüşlerdir. Bu çerçevede hedef bölgedeki nüfus büyük olasılıkla karışık olacağından kitle imha silahlarının kullanımı halinde kendi taraftarlarına zarar vermeleri durumu da söz konusu olabileceğinden sadece geniş halk kitlesinin değil kendi taraftarlarının dahi desteğini alma umutlarından vazgeçmek zorunda kalabileceklerinden endişe duymuşlardır (Field, 2009, s.200).

Aksine, radikal ideolojilere sahip teröristlerin yanı sıra bazı dini fanatikler ile müzakerelerle ilgilenmeyen ve düşmanın tümünü yok etmek

isteyen terörist gruplar açısından durum farklıdır. Bu yeni teröristler stratejik ve politik mülahazalarla daha az bağlı oldukları gibi, kitle imha silahlarının kullanımı hususunda da daha isteklidirler. Radikal bir dini inanç sistemine sahip olan bu teröristler geniş sosyal hareketlerden izole edildikleri gibi, kamuoyunu da çok fazla dikkate almamaktadırlar. Hizbullah'ın 1992'deki suikast eyleminden önce Lübnan'daki lideri Abbas Mussawi'nin: "Düşman bizi tanısin ve bize bir şeyler teklif etsin diye savaşıyoruz. Düşmanı yok etmek için savaşıyoruz." şeklindeki ifadesi bu duruma güzel bir örnektir (Field, 2009, s.200. ve Laqueur, 1998, s.171).

Son yıllarda dini motifle hareket eden terör örgütlerinin özellikle ideolojik bakış açıları dolayısıyla seküler muadillerine göre şiddete daha meyilli oldukları görülmektedir. Bu nedenle anılan örgütler mümkün olduğunca çok sayıda insanı öldürmekte ya da öldürmeyi planlamaktadırlar. Bunun iki nedeni bulunmakta olup, bunlardan ilki "kitleli kayıpların Tanrı tarafından arzu edilen bir çıktı olduğu" dini-ideolojik inancına dayanmaktadır. Dini gruplar dünyayı "biz" ve "onlar" bakış açısına göre ikiye ayırma eğilimindedir. Bu nedenden dolayı muhtemel hedeflerin listesi son derece uzundur ve eğer mümkünse bu hedeflerin önemli bir bölümünün yok edilmesi de arzu edilen bir durumdur. İkinci neden ise "tırmanma döngüsü" de adı verilen durumdur. Bunun temel argümanı ise daha şiddetli eylemlerin medyanın daha fazla oranda dikkatini çekmesine karşın, kamuoyunun şiddete duyarlılığını azaltmasıdır. Bu ise terör örgütlerini daha da şiddetli eylemlere yönlendirmekte olup, bu noktada ise en nihayetinde karşımıza kitle imha silahları çıkmaktadır (Muir, 1999, s.81).

Sovyetler Birliği'nin dağılması ve nükleer silahların devlet dışı aktörlere yayılması ihtimali nükleer terörizm tehlikesinin de ciddi oranda artmasına neden olan başlıca gelişmedir. Bununla birlikte nükleer olmayan kitle imha silahlarının ve onlara ilişkin bilgi teknolojilerinin yaygınlaşması da pek çok bakımdan teröristler için fırsatlar yaratmıştır (Morgan, 2004, s.39). Ayrıca kitle imha silahlarının ucuzlamasının yanı sıra saklanması da kolaylaşması bu silahların kullanımını teröristler için daha da cazip hale getirmiştir (Rathbone ve Rowley, 2002, s.11). Bunun bir sonucu olarak, dinsel rakiplerini tamamen ortadan kaldırma veya küresel bir kıyameti tetikleme gibi aşırılıkçı amaçlarını gerçekleştirmek için yeni teröristler nükleer, kimyasal ya da biyolojik silahların kullanımını hususunda daha büyük bir potansiyele sahiptirler (Field, 2009, s.200).

Kitle imha silahlarının terör örgütlerince kullanımına ilişkin yakın geçmişteki en somut örnek Japon Aum Şinrikyo terör örgütünün Tokyo metrosuna yönelik olarak düzenlediği sarın sinir gazı saldırısıdır. Yıllarca, konunun uzmanları kitle imha silahlarının teröristlerin amaçlarına hizmet etmeyeceğini ifade etmişlerdir. Bu nedenle gerçekleşecek olan kitlesel ölümlerin terörist iddiaların aksine sonuçlar yaratarak, küresel tepkilere neden olacağı ileri sürülmüştür. Bu çerçevede teröristlerin “çok sayıda ölü yerine çok sayıda seyirci istediğine” dikkat çekilmiştir. Ancak Aum Şinrikyo’nun düzenlemiş olduğu eylem, daha sonra El Kaide ve IŞİD’in eylemlerinde de görüldüğü üzere, bu kuralın bir istisnasını teşkil etmiştir. Bu çerçevede artık daha fazla sayıda terörist, kitlesel sivil hedeflere daha güçlü silahlar kullanarak saldırmaktadır (Deutch, 1997, s.11).

Bu durumun en dikkat çekici örneklerinden biri olan 11 Eylül saldırılarında ise, bu defa kimyasal, biyolojik ya da nükleer ajanların değil, uçakların bir kitle imha silahı olarak kullanılmasına şahitlik edilmiştir. 11 Eylül 2001 günü, saat 08:45’de, Boston’dan kalkıp Los Angeles yönündeki American Airlines’ın 11 sefer sayılı uçuşunu gerçekleştiren uçak, New York’taki Dünya Ticaret Merkezi’nin kuzey kulesine çakılmıştır. Saat 09:05’teki United Airlines’ın aynı rotayı izleyen 175 sefer sayılı uçağı ise Dünya Ticaret Merkezi’nin güney kulesine çarpmıştır. Saat 09:39’da Washington’dan kalkıp Los Angeles’a giden American Airlines’ın 77 sefer sayılı uçağı ise Pentagon’a düşmüştür. Saat 10:00’da Newark’tan kalkıp San Francisco’ya uçan United Airlines’ın 93 sefer sayılı uçağı ise Somerset’e çakılmış; dördüncü hedef olan Beyaz Saray’ın vurulmasını ise yolcuların isyanı (ya da Amerikan avcı uçağının eylemi) önlemiştir. Bu saldırılar sonucunda 3.000’e yakın insan ölmüş ve Amerikalı kurbanların yanı sıra 79 farklı milletten insan, yedi milyar doları bulan bir zarara yol açan bu saldırılar nedeniyle hayatlarını kaybetmişlerdir. 11 Eylül “hiper terörizmi”, yani hep daha da korkunç saldırıların gerçekleşeceği bir dünyayı haber vermektedir. 11 Eylül’ün önemi kolay kolay kontrol edilemeyen ve son derece yıkıcı bir güvenlik tehdidinin ortaya çıkışını temsil etmesidir. Bu tehdit neredeyse tarifsiz tahribat ve ölüme neden olma potansiyeline sahiptir ve kendisine karşı konulması ise neredeyse imkansızdır (Migaux, 2016, ss.408-411 ve Heywood, 2013, s.350).

11 Eylül saldırılarından sonra bu kez de şarbon’un biyolojik bir ajan olarak adeta bir kitle imha silahı olarak kullanımına tanıklık edilmiştir. Esasen şarbon, neredeyse bir asırdır dünya çapında bir silah olarak

kullanılmaktadır (Center for Disease Control and Prevention, 2020). Öncelikli olarak İkiz Kulelerin yıkılmasından bir aydan kısa bir süre sonra, ABD’de Bob Stevens adında bir adam öldürücü şarbon sporlarını soluyarak öldü. Esasen bu çeyrek yüzyıl boyunca ABD topraklarında şarbon nedeniyle ilk ölüm olsa da, sekiz gün sonra New York’ta NBC News’e şarbon bulaşmış bir mektup gönderilene kadar çok da fazla ilgi çekmemiştir. 11 Eylül tarihli olan mektupta “Penesilini hemen alın. Amerika’ya ölüm. İsrail’e ölüm. Allah büyüktür.” yazmaktadır. Takiben benzer mektuplar New York Post ile iki ABD senatörüne de gönderilmiştir (Seale, 2022). Bu saldırılar dolayısıyla Federal hükümetin iki şubesi- ABD Kongresi’nin bazı bölümleri ve Yüksek Mahkeme – kapatılmış ve ülke çapındaki posta faaliyetleri geçici olarak durdurulmuştur. Toplamda 12 posta çalışanı da dahil olmak üzere yirmi iki kişi şarbon kapmış ve bu 22 kişiden beşi ölmüştür. 33.000’den fazla kişi de şarbona maruz kaldıkları gerekçesiyle tıbbi tedavi görmüştür. Kolluk kuvvetlerinden binlerce polis memuru, FBI ajanı ve hükümet yetkilisi konuya ilişkin soruşturmalara katılmıştır. Sadece 2000 yılında FBI, potansiyel olarak kitle imha silahları içeren 257 vakayı incelemiş ve bunların 200’ü şarbon meselesiyle ilgili bulunmuştur. Ancak incelemeler sonucunda çoğunun asılsız olduğu da ortaya çıkmıştır (Heymar, 2002; Center for Disease Control and Prevention, 2020).

Şarbon saldırılarının kim tarafından gerçekleştirildiği yürütülen tüm soruşturmalara karşın ortaya çıkarılamamışsa da saldırının 11 Eylül olayından hemen sonra gerçekleşmesi ve gönderilen mektuplarda yer alan ifadeler nedeniyle radikal dini terörle bağlantılı olduğu algısı oluşmuştur. Şarbon saldırıları, bireylerin veya grupların, radikal, suç içeren veya terörist amaçları destekleyen biyolojik ajanlar geliştirme ve kullanma kabiliyetini ve istekliliğini göstermesinin yanı sıra biyolojik saldırılardan kurtulmanın uzun ve maliyetli olabileceğini de kanıtlamıştır. 2001 şarbon saldırılarından sonra, bir postane neredeyse üç yıldan fazla bir süre kapalı kalmış ve bulaşık temizleme maliyeti de 1 milyar doları aşmıştır (US Army War College, t.y.). Ve yaşanan bu olay biyolojik silahların da nükleer silahlara eşit veya çok daha büyük kayıplara neden olma potansiyeline sahip olduğunu ortaya koymuştur (Center for Disease Control and Prevention, 2020).

İŞİD’i kendisinden önceki örgütlerden farklı kılan en önemli özelliklerinden birinin de Arap dünyası ile Batılı ülkelerden örgüt saflarına katılan binlerce yabancı savaşçıdan bazılarının bilgisayar bilimlerinin yanı sıra kimya, fizik gibi alanlara da ilişkin nitelikli bir bilgiye sahip olmalarıdır.

Rapor edilen vakaların açık bir şekilde ortaya koyduğu gibi IŞİD kimyasal, biyolojik, radyolojik veya nükleer materyalleri bir terör silahı olarak kullanmasına imkân tanıyacak bilgi birikimi ile bazı durumlarda da insan kaynağına sahiptir (NATO, 2015). Diğer taraftan IŞİD'in kitle imha silahı kullanma potansiyelinin düşmanlarına fiziksel bir zarar vermekten ziyade psikolojik bir tehdit oluşturduğu söylenebilir. IŞİD, bir yandan kitle imha silahı bulmaya ya da geliştirmeye çalışsa da bu süreç bazı gerçeklikler tarafından da sınırlandırılmaktadır. Teknik uzmanlık elde etmeye çalışmasına ve önemli bir geliri bulunmasına karşın, örgütün lojistik kapasitesi ile bu hususta Batıdan elde edebileceği destek son derece sınırlıdır. Diğer taraftan örgütün en basit ve kullanıma hazır kitle imha silahı olan kimyasal silahları uhdesinde bulundurduğu da iddia edilmektedir. Bu silahların fiziki etkileri muhtemelen sınırlı olacaksa da Batılı toplumlar için psikolojik etkilerinin son derece önemli olacağı söylenebilir (Hummel, 2016, s.18).

2.5. Kurbanların Tespiti

Yeni terörizmin, eskisinden en büyük farklılardan biri de hiç şüphesiz kurbanların seçimi hususundadır. Yeni terörizm kurbanların seçiminde klasik terör örgütleriyle aynı ahlaki hassasiyetleri paylaşmamaktadır (Martin, 2017, ss.161-162). Klasik terör örgütleri kurbanlarının tespitinde adeta cerrahi bir hassasiyetle hareket etmektedirler. Laqueur (1998, s.169) bir zamanlar terörizmin bile belirli kurallara tabi olduğunu ifade etmektedir. Terörizmin esas olarak tiranlık rejimini temsil eden kişilere (veya tiran olduğuna inanılanlara) yöneldiğini ve masum seyirciler öldürüldü ya da yaralandıysa, bunun kasıtlı olarak yapılmadığını belirtmiştir. Hatta o katliamların bile bir mantığının olduğunu iddia etmektedir. Bu noktada terörist eylemlerin kurbanlarına ilişkin Walzer'in yapmış olduğu üçlü ayırım bu duruma güzel bir örnektir. “Öldürülebilirliğin özetleyici skalası” adı verilebilecek olan bu ayırma göre; zalim addedilen bir aygıt mensup devlet görevlileri öldürülebilir. Diğer taraftan devletin hizmetindeki, rejimin zalimane veçheleriyle ilgili olmayan öğretmenler ve sağlık personeli gibi diğer kişiler tartışmalı bir kategori oluşturmakta olup, sırf bunların devletten maaş aldıkları için öldürülmeleri düşüncesi aşırı ve ölçsüz olacaktır. Üçüncü kategori ise özel kişiler olup, bunlar hiçbir şekilde öldürebilir değildir. Çünkü bunlar tutumlarını değiştirerek hayatlarını kurtaramazlar, bu nedenle de en ufak bir şüpheye yer bırakmayacak bir şekilde onları öldürmek ahlaki değildir (Aktaran Merari, 2016, s.35). Bu duruma bir örnek olarak 19.

yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında Rusya'daki terörizm verilebilir. Bu terörizm türü belirli kişileri öldürmeyi, belirli bankaları soymayı ve belirli rehinleri kaçırmayı hedef aldığı için noktasal bir hassasiyet arz etmektedir.

Buna karşılık, II. Dünya Savaşı sonrası dönemde, düşmanın kim olduğu, hangi hedeflerin meşru olduğu ve hangi silahların kullanılabileceği tartışmaları çok daha yaygın bir hal almış ve bu yeni bir tür siyasal şiddete yol açmıştır. 20. yüzyılın sonlarına doğru terörizm, eylemlerinde ayırım gözetmeyen, masum insanları da öldürüp, yaralayan, keyfi ve öngörülemeyen, savaş sözleşmeleri ya da yasalarını tanımayan ve savaşçılarla savaşçı olmayanlar arasında ayırım yapmayan yeni bir olgu haline gelmiştir. Eylemsel olarak yeni terör ahlakı son derece öngörülemez ve vahşidir (Martin, 2017, s.161. ve Spencer, 2006, s.10).

Bu yeni terörizmin en önemli temsilcilerinden olan El Kaide'nin de benzer bir ahlaki yönelime sahip olduğu söylenebilir. Bu noktada söz konusu ahlaka kaynaklık eden örgüt ideolojisinin temelini SSCB'nin Afganistan'ı işgaline karşı yürütülen direnişin teorisini olan Azzam tarafından Tevbe Suresi'nin tefsir edilmesi suretiyle atıldığı iddia edilmektedir. Tevbe Suresi'nin tefsirini yaparak ortaya çıkardığı "Tevbe Suresi Tefsiri-Cihad Dersleri" adlı kitabı El Kaide'nin ideolojik kaynak kitabı olarak kabul edilmiştir. Azzam yaptığı bu tefsir ile El Kaide için gerekli ideolojiyi oluşturmuş, aynı zamanda tefsirde Hz. Peygamber dönemi ile sonraki döneme de atıfta bulunarak ayetleri günümüz olaylarıyla da ilişkilendirmeye çalışmıştır. Bu doğrultuda bireylere şiddet kullanmak için gerekli manevi dayanak noktalarını sağladığı söylenebilir. "Yalnızca cihad ve silah: Ne müzakere ne konferans ne de diyalog." cümlesi Azzam'ın görüşünü net bir şekilde özetlemektedir (Bozarslan, 2017, s.35).

Azzam'ın ön plana çıkarıp El Kaide'nin referans aldığı Kuran ayetlerinin en önemlilerinden biri hiç şüphesiz Tevbe Suresi'nin 5'inci ayetidir. Ayet şu şekildedir: "Haram aylar (süre tanınmış dört ay) sıyrılıp bitince müşrikleri bulduğunuz yerde öldürün, onları tutuklayın, kuşatın ve onların bütün geçit yerlerini kesip tutun. Eğer tevbe edip namaz kılarlarsa ve zekât verirlerse yollarını açın. Gerçekten Allah bağışlayandır, esirgeyendir." Bu ayet aynı zamanda Abdullah Azzam tarafından da dillendirilmiş ve El Kaide tarafından eğitim ve motivasyon aracı olarak kullanılmıştır. Ayette geçen "müşrikleri bulduğunuz yerde öldürün, onları tutuklayın, kuşatın ve

onların bütün geçit yerlerini kesip tutun” şeklindeki ifadeler, bu ayetin örgüt tarafından referans olarak kullanılmasını sağlamıştır. Ancak bu çıkarım yapılırken surenin bütünü yani önceki ve sonraki ayetler dikkate alınmamıştır. Bir önceki ayete bakıldığında¹ bu ayetin esasen Müslümanlara karşı savaşı ve yapılmış anlaşmanın şartlarına uymayan kişileri kapsadığı anlaşılmaktadır. Aynı zamanda Kuran’ı Kerim’de belirtilen haram aylarda insan öldürmeme geleneğine de atıf yapılarak, Müslümanlara bu aylarda adam öldürmemeleri de emredilmiştir (Diyanet İşleri Başkanlığı, t.y. ve Kurt ve Rafiyev, 2020, ss.110-111). Ancak Tevbe Suresi ayetlerinin, Azzam tarafından bağlamından koparılarak yapılan yorumları, El Kaide’nin başta 11 Eylül saldırıları olmak üzere tüm dünyayı hedef alan ayırım gözetmeyen saldırılarına bir gerekçe teşkil etmiş ve takiben benzer nitelikli örgütlere de eylemlerinde bir ilham kaynağı olmuştur.

Ayrıca El Kaide üyeleri ideolojik olarak sadece Batı’ya karşı değil aynı zamanda “mürted” Müslümanlara, İslami olmayan yöneticilere karşı da bir cihatta yer aldıklarına inanmaktadırlar. Daha önce de ifade olunduğu üzere El Kaide’nin radikal dini ideolojisinin temelinde yer alan görüşlerden Vahhabizm’in bu bakış açısında önemli bir rolü vardır. Esasen Vahhabizm’in iki temel ilkesi bulunmakta olup, bunlardan ilki din dışı olarak gördükleri Sufizm olarak da bilinen İslam’ın farklı yorumlarına karşı çıkmaları ve ikinci olarak da Hz. Muhammed’in damadı olan Hz. Ali’nin soyundan gelenlere saygı duyan Şiileri de mürted olarak görmeleridir (Haynes, 2005, ss.182-183). Görüldüğü üzere sözde İslami temelli radikal terör sadece Müslüman olmayanları değil, İslam’ın farklı yorumlarına inanları da hedef haline getirerek, bizzatı Müslümanları da hedef tahtasına yerleştirmektedir. Bu durumun ise, yeni terörizmin hedef skalasının son derece geniş ve ayırım gözetmeyen bir nitelik taşıdığı şeklinde yorumlanması mümkündür.

İlaveten, İŞİD sözcüsü Ebu Muhammed el-Adnani’nin Eylül 2014’te yayınladığı bir bildiri örgütün eylemlerinde ayırım gözetmediğini gösteren en güzel örneklerden biridir. Söz konusu bildiri de el-Adnani;

“Eğer kafir bir Amerikalıyı, Avrupalıyı, özellikle hain ve pis bir Fransız’ı, Avustralyalıyı veya bir Kanadalıyı, kafirlerin savaşındaki

¹ Bir önceki ayet olan Tevbe Suresi 4. ayet meali ise şu şekildedir: “Ancak kendileriyle anlaşma yaptığınız müşriklerden bilahare yükümlülüklerini eksiksiz yerine getiren ve sizin aleyhinize kimseye arka çıkmayanlar müstesna; onlara verdiğiniz söze süresi doluncaya kadar riayet ediniz. Allah haksızlıktan sakınanları sever.”

herhangi bir kafiri, İslam Devleti'ne karşı koalisyona katılmış ülkelerin vatandaşlarını öldürebiliyorsan, o zaman Allah'a sığın ve her ne şekilde olursa olsun, nasıl olursa olsun onu öldür.”

ifadelerini kullanmıştır (Weiss ve Hassan, 2016, s.24). Bu durum IŞİD'in terör eylemlerine de yansımıştır. Örneğin 4 Aralık 2015'te ABD'nin Kaliforniya eyaletinde IŞİD sempatizanı oldukları tespit edilen evli bir çift, engellilere hizmet verilen bir sağlık kurumunu hedef alarak 14 kişinin ölümüne neden olmuş, ayrıca 14 Temmuz 2016 tarihinde Fransa'nın en önemli milli bayramı Bastille Günü'nde Nice kentinde kamyonla insanları eze eze ilerleyen bir IŞİD üyesi 84 kişinin ölümüne sebebiyet vermiştir. Örgütün bu şekilde hedef gözetmeyen eylemlerine ilişkin örnekler daha da çoğaltılabilir.¹

2.6. Teknolojinin Etkin Kullanımı

Teknolojinin gelişimi nasıl sıradan insanların hayatlarını kolaylaştırıyorsa aynı şekilde terör örgütlerinin hayatlarını da kolaylaştırmaktadır. Teknoloji bir yandan teröristlere eylemlerinde materyal desteği sağlarken, diğer yandan da onlara, endüstrilemiş toplumların bilgi altyapısına duydukları büyük ihtiyacı sömürme fırsatı da sunmaktadır (Morgan, 2004, s. 40). Böylelikle hem teknolojinin gelişmesinin erişimini kolaylaştırdığı ve yaygınlaştırdığı daha etkili eylem taktikleri sayesinde daha ses getirici eylemler gerçekleştirebilmişler hem de kitle iletişim araçları sayesinde bu eylemlerinin izleyici kitlesini genişletme imkânı yakalamışlardır. Böylelikle de bir yandan düşmanlarına korku salarken diğer yandan da sempatizanlarını ve katılımcılarını artırma olanağına sahip olmuşlardır. Yani gerçekleştirdikleri ses getirici eylemlerle kitle iletişim araçlarının manşetlerine çıkmayı başararak bir yandan bilinirliklerini artırmışlar diğer yandan da ideolojilerini daha geniş kitlelere duyurmaya da muvaffak olmuşlardır (Kartal, 2018, s.57).

Bu noktada gazetecilerin, teröristlerin en iyi “arkadaşları” olduğu söylenmektedir. Esasen gazeteciler de terörist eylemlere kendi mecralarında mümkün olduğunca çok yer verme istekliliği taşımaktadırlar. Bu gazetecilerin teröristlere sempati duymalarından daha çok, şiddetin barış ve istikrardan daha fazla haber niteliği taşımasından kaynaklanmaktadır. Bir yandan teröristler medyaya ihtiyaç duyarken diğer yandan da medya, terörizmde heyecan verici bir hikâyenin tüm bileşenlerini bulmaktadır

¹ Daha fazla terör eylemi için bkz. Since 9/11. t.y. ve Sputnik, 2017.

(Laqueur, 1999, s. 43). Yani terör eylemleri doğrudan kamuoyunu alakadar ettikleri için, söz konusu kitleye seslenen medyanın ilgisine fazlasıyla nail oldukları söylenebilir. Bu nedenle söz konusu eylemlere ilişkin haberler dijital, görsel, yazılı ve sosyal medyada yer bulmaktadır (Kartal, 2018, s. 57).

Diğer taraftan günümüzde teknolojinin geldiği noktada teröristlerin mesajlarını kitlelere ulaştırmaları için geleneksel medya kuruluşlarına duydukları ihtiyacın da son derece azaldığı söylenebilir. Yeni medya düzeninde hemen herkesin istediği mesajları internet ortamında paylaşabilir hale geldiği görülmektedir (Avşar, 2017, ss.126-127). Bu nedenle terör örgütleri günümüzde internet ortamında faaliyet gösteren sosyal medya gibi mecralara daha fazla ilgi göstermektedirler. Sosyal medyanın temel çekiciliği, mesajları ve görüntüleri olay meydana gelirken canlı olarak yayınlama imkânı sunmasıdır. Bu bir hikâyeyi ilk duyuran olmak isteyen medya organları veya kişiler için bir avantajdır (Martin, 2017, s.100). Diğer taraftan sosyal medya, herkesin rahatlıkla katılım sağlayabildiği ve geri bildirimde bulunabildiği bir mecra olduğu gibi, erişilebilirlik yönüyle çok az sınırlamaya tabidir ve çift yönlü olarak sohbet etmeye ve gruplar kurarak hızla topluluklar oluşturmaya da imkân tanımaktadır. Ayrıca internet tabanlı sosyal ağlar dünya nüfusunun çoğunluğuna kısa sürede erişim olanağı sağladıkları gibi kitlelerin düşüncelerini değiştirebilme açısından da önemli bir etkiye sahiptirler. Bu nitelikleri dolayısıyla da internet tabanlı sosyal ağlar, pek çok açıdan terör örgütleri için son derece faydalı bir araç işlevi görmektedirler (Kartal, 2018, ss.64-65).

Terör örgütleri için medyanın kullanımı esasen üçlü bir amaca hizmet etmekte olup, bunlardan birincisi dava hakkındaki bilgiyi yaygınlaştırmaktır. İkincisi mesajlarını destekçilere ve düşmanlara iletme ve üçüncüsü ise resmi hükümet politikalarını şekillendirmek ya da izleyicilerin kalplerini ve zihinlerini etkilemek için savaşta bir “cephe” olarak hizmet etmektir (Martin, 2017, s.102).

Radikal dini ideolojiye sahip yeni terörizmin en önemli temsilcilerinden biri olan El Kaide 11 Eylül saldırılarından çok önce, yeni medya teknolojilerinin doğasında var olan fırsatları neredeyse herkesten önce kavrayarak, uydu televizyonunun ve internetin yükselişinden büyük bir ustalıkla faydalanmıştır. Örgütün lideri olan bin Ladin’in “hitabetin ve uydu propagandasının etkisinin insansız bombardıman uçakları ve seyir füzeleri

ile eşit düzeyde olabileceğini” kavramasıyla, örgüt bu gelişmelerin devrimci önemini kabullenmiş ve uygulamaya geçirmiştir (Lynch, 2006, s.50). Bu nedenle El Kaide, başından beri propaganda ve medyaya yoğun ve yaratıcı bir şekilde yatırım yapmıştır. Örgüt, zamanla sanal ortamda daha faal hale gelmiş ve medya stratejisi, Afganistan’daki üssünün kaybından sonra, daha da merkezi bir hal almıştır. El Kaide’ye yönelik tedbirlerin sertleşmesi, örgütün kontrol ettiği fiziki bir alanın olmayışı ve Batılı ve Arap istihbarat örgütleri ile silahlı kuvvetleri tarafından yürütülen terörle mücadele operasyonları gibi gerekçelerle daralan faaliyet alanı, medyayı, örgüt için siyasi eylemin önde gelen mücadele sahalarından biri haline getirmiştir (Lynch, 2006, ss.50-51).

Bu noktada başlangıçta örgütün en çok kullandığı medya organının Al Jazeera televizyon kanalı olduğu görülmektedir. El Kaide kendisinin hazırladığı haber hikayeleri üzerinden sürekli olarak mesajını onaylayan bir yayıncı olarak kanalı, önemli ve etkili bir sözcü olarak görmüştür. Örgütün bu noktada kullandığı söylem ise Afganistan ve Irak’a yönelik Amerikan işgallerinin soykırım niteliğinde ve doğası gereği Müslüman karşıtı olduğudur. Al Jazeera kanalı da Batılı birliklere saldıran isyancı ve terörist grupları haksız saldırılara karşı meşru direnişçiler olarak sunarak, bu çatışmaların Müslüman kurbanlarının en insani ve duygusal yönlerini sergilemekten çekinmemiştir. Bu ise El Kaide’nin propagandasına büyük bir katkıda bulunmuştur (Soriano, 2008, s.12). Bu nedenle, El Kaide’nin, 11 Eylül sonrası en önemli mesajlarının tanıtımını yapmak için bu Arap kanalını özellikle tercih ettiği söylenebilir. Propaganda malzemesi gönderme ve röportajlar yapma konusunda örgüt tarafından kanala bazı özel avantajlar da tanınmıştır. Örneğin Al Jazeera, Washington ve New York’taki saldırılardan sonra bin Ladin ile röportaj yapabilen tek kanaldır (Lynch, 2006, s.52). Al Jazeera ile çalışmak, El Kaide’ye, geçmişteki aşırılıkçı örgütlerin pek de sahip olmadıkları bir imkân olan, ortalama Arap seçmenlerine bir şekilde doğrudan erişim sağlama olanağı da tanıyarak, güç vermiştir. Ve böylelikle Al Jazeera’nin büyük Arap izleyici kitlesi ve eleştirel dünya görüşü, bin Ladin’in Arap dünyasına ulaşması için en iyi yol haline gelmiştir (Lynch, 2006, s.52).

Takiben ABD ve müttefiklerinin “Terörizme Karşı Savaşta” muazzam kaynak seferberliğine rağmen El Kaide, kitle iletişim araçlarını propaganda amacıyla kullanmaya devam etmiştir. Her yayınlanan yeni tebliğ, örgütün güçlü düşmanlarının kuşatmasından kurtulma kapasitesini

göstermesi nedeniyle, örgüt için sembolik de olsa bir zafer anlamına gelmektedir. El Kaide'nin bu iletişim hattını nasıl sürdürebildiği ise, önemli üyelerinden bazılarının yakalanmasından önce bir sır olarak kalmıştır. Özellikle Mayıs 2005'te Abu Faraj al Libbi'nin Pakistan'da tutuklanması bu sırrı açığa çıkarmıştır. Libbi'nin soruşturma süreci, El Kaide'nin başlıca bildirileri dağıtan karmaşık bir haberciler ağını nasıl kullandığını ortaya çıkarmıştır. Bu kuryelerin, Afganistan-Pakistan sınırı ile Al Jazeera'nin İslamabad'daki ofisi arasındaki 70 milden daha kısa olan karmaşık rotalarda, taşıdıkların materyallerin kaynağından, nihai alıcısından ve içeriğinden habersiz bir şekilde, seyahat ettikleri öğrenilmiştir (Soriano, 2008, ss.14-15).

El Kaide, zamanla kitle iletişim araçlarıyla, özellikle yukarıda anlatılan şekilde, kurduğu ilişkinin, örgütün ve üyelerinin güvenliğini büyük ölçüde tehdit ettiğini anlamış ve bu zafiyetleri ortadan kaldırma arzusu ise, terör örgütünün yeni teknolojileri daha da fazla kullanmasına neden olmuştur. Bu şekilde El Kaide daha güvenli bir yol olarak mesajlarını internet aracılığıyla yaymayı tercih etmiştir (Soriano, 2008, s.11). Örgüt bu yeni medyanın taleplerine uyum sağlamada sorun yaşamadığı gibi, mesajları için maksimum yankıyı elde etme hususunda da bir dizi yeniliğe gitmiştir. Bu çerçevede örgüt mesajlarının yayılımını hızlandırmak için cihatçı forumlara eylemlerine ilişkin bir dizi tanıtım afişleri koymuştur. Bu şekilde, örgüt sadece takipçileri arasında beklenti yaratmakla kalmamış, aynı zamanda medyanın, internete koyduğu bu yeni materyali kullanarak ilk yayın yapan olmak için kendi aralarında rekabet etmelerini de sağlamıştır (Soriano, 2008, s.15). El Kaide için internet, medyaya daha güvenli ve daha hızlı bir şekilde ulaşmanın sadece bir yöntemi değildir, aynı zamanda internetin geleneksel medyanın önemini azalttığı düşünüldüğünde iletişim stratejisinde de bir dönüm noktasıdır. Tarihte ilk kez siber evren, bir terörist organizasyon ile onun takipçileri arasında doğrudan iletişim kurulmasına izin verecek düzeyde gelişmiştir ve El Kaide ve ardılı örgütler de bu imkândan sonuna kadar faydalanmıştır (Soriano, 2008, s.16).

Takip eden süreçte İŞİD'e dönüşecek olan örgütün temellerini atan Abu Musab al-Zerkavi'nin Irak'taki karmaşa ortamının da katkısıyla yükselişinin uydu televizyonundan internete doğru hızlı bir kaymayla örtüştüğü de görülmektedir. Esasen bin Ladin'in El Kaide'si de mesajlarını yaymak, eleman kazanmak, örgüt içi koordinasyonu tesis etmek ve potansiyel cihatçıları eğitmek için uzun zamandır interneti kullanmaktadır. Ancak Zerkavi'nin uydu televizyonunu reddetmesi ve interneti tercih etmesi,

son derece önemli bir strateji değişikliğine işaret etmektedir. Zevahiri ve bin Ladin'in kitle iletişim araçları üzerinden yayınlanan özel bir mesaj aracılığıyla kendilerine henüz bir bağlılığı olmayan Arap Müslüman kitleye ulaşmaya çalıştığı bir noktadan, Zerkavi'nin zaten ikna edilmiş olan cihatçıların küresel cihat için seferber edilmesine daha fazla önem veren bir stratejiye, internet üzerinden, geçiş yaptığı görülmektedir (Lynch, 2006, s.53).

Bu nedenle özellikle IŞİD ile birlikte radikal dini ideolojiye sahip terörist organizasyonların sosyal medyayı kullanımı en üst seviyeye taşıdıkları söylenebilir. Hemen her gün örgütün kendi mecrasında yayınladığı haberler ve daha etkili olması için yüksek teknolojiyle çekilen vahşet görüntüleri medyada üst sıralarda kendilerine yer bulmuştur (Kazan, 2016, ss.110-111). Örgüt, teknolojik uygulamaları ve interneti aktif olarak kullanmaktadır. IŞİD'in eleman sayısını artırmasında, özellikle yabancı savaşçıların örgüte katılmasında, sosyal medyanın ve internetin büyük rolü olduğu değerlendirilmektedir. Bu kapsamda IŞİD, propagandasını Mayıs 2014 tarihinde kurduğu "El-Hayat Medya Merkezi" vasıtasıyla yürütmeye başlamıştır. Bu çerçevede oluşturulan internet sitesinde çeşitli videolar ve dergiler yayımlanmıştır. İlk video 19 Haziran 2014 tarihlidir. Özellikle batı kökenli yabancı savaşçıların cihat çağrılarına yer verilen videolar yüksek kalitede ve birden fazla dilde yayımlanmıştır. Örgüt faaliyetlerinin propagandasının yapıldığı "Insight into the Islamic State" isimli raporlar vasıtasıyla IŞİD internet ortamı aracılığıyla geniş kitlelere ulaşmayı başarmıştır (Erdoğan ve Deligöz, 2015, s.16).

IŞİD'in nihai hedefi Müslümanların zafer dolu günlerine göndermede bulunan Hilafetin yeniden hayata geçirilmesi yoluyla, tüm dünya Müslümanlarının yaşayabileceği bir devletin inşasıdır. Bu çerçevede örgüt propagandalarında temel olarak bu devletin inşasına yönelik dini, siyasi ve sosyal amaçlarını dillendirmektedir. Örgütün söz konusu amaçlarını, internet üzerinden yayınladığı İngilizce içerikli "Dabiq" ve Türkçe içerikli "Konstantiniyye" dergileri yoluyla duyurduğu görülmektedir. Örgütün, Konstantiniyye dergisiyle Türkiye ile Orta Asya ve Kafkasya bölgesinde yerleşik Türk kitleyi hedef alarak, bu alandan eleman devşirmeye çalıştığı söylenebilir. Diğer taraftan örgütün propaganda üretim ve dağıtım faaliyetlerini gerçekleştirdiği medya ofisleri de bulunmakta olup, bunlardan "Al-Furqan" ve "Al-I'tisaam" ajansları Arapça filmler yapmakta, "Al-Hayat" medya merkezi Batılılara yönelik film ve yayınlar hazırlamakta ve

“Al-Ajnad” ise dinle ilgili yayınlar yapmaktadır. Ayrıca örgütün “al-Bayan” adlı bir radyo istasyonu da bulunmakta olup, bu istasyon sözde İslam Devleti topraklarında propaganda faaliyetleri yürütmüştür. İlaveten örgüt, sözde İslam Devleti sınırları içerisindeki vilayetlerde yer alan yerel medya ofisleri aracılığıyla propaganda videoları çekmiş ve dağıtım faaliyetlerini de gerçekleştirmiştir. Sosyal medyada da son derece faal olan örgüt gerek Twitter gerekse Facebook’u kullanarak bir yandan her dilde yoğun propaganda faaliyeti gerçekleştirmekte diğer yandan da örgütsel materyalleri dağıtım işlerini yerine getirmektedir. Bu çerçevede faydalanılan bir diğer mecra olan Youtube ise, örgüt tarafından propaganda amacının yanı sıra çekilen vahşet videolarının uluslararası kamuoyuna ulaştırılması için de kullanılmıştır. Bu çerçevede IŞİD’in gerek uluslararası kamuoyuna ulaşmak gerekse de insanları etkileyerek eleman kazanmak için sosyal medyayı etkili bir şekilde kullandığı söylenebilir (Kartal, 2018, ss.67-68).

3. YENİ TERÖRİZM İLE DİNİ TERÖRİZM ARASINDAKİ BAĞ

Dini ve etnik kimlikler genellikle birbirleriyle örtüştüğü için dini elementler her zaman için modern terörizmde önemli bir rol oynamıştır. Bir önceki terör dalgasının amacı seküler devletler kurmak olsa da dördüncü dalgadaki terörist grupların amacı bir din devletini hayata geçirmektir (Rapoport, 2001). Bu dalgada İslami bir anlayışa sahip olduğunu iddia eden terör gruplarının yanı sıra Yahudi, Sih ve Hıristiyan terör grupları da mevcuttur. Ancak sözde İslami anlayışa sahip olan gruplar daha uzun süreli ve daha önemli bir küresel etkiye sahip olmuşlardır (Rapoport, 2017). 1980’li yılların başında ortaya çıkan dini dalganın İslami niteliğinin ön plana çıkması ise genel olarak üç nokta üzerinden açıklanmaktadır. Bunlardan birincisi, halklarının ekonomik ve siyasi taleplerini karşılamada başarısız olan yozlaşmış ve otoriter rejimlere karşı kitlelerin hoşnutsuzluğunun giderek artmasıdır. Bu devletlerin pek çoğu Müslüman nüfusun yoğun olduğu Ortadoğu ve yakınındaki coğrafyalarda yer aldıkları için gittikçe artan sayıda Müslüman nüfusa sahip olan devlet, meşruiyet kriziyle karşılamaya başlamıştır. Bu topraklarda siyasi bir alternatif oluşturulabilecek olan Arap milliyetçiliğinin yenilgiye uğradığı hususu da göz önünde bulundurulduğunda bu durum, Mısır, Suudi Arabistan, Sudan, Pakistan vb. gibi ülkelerde mürted olarak nitelenen “Müslüman” liderleri devirmeye yönelik, gücü gittikçe artan dini tabanlı bir hareketin ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. İkincisi, İngiltere’nin 1968 sonrasında Süveyş Kanalı’nın doğusundaki askeri üslerinden çekilmesiyle ortaya çıkan boşluğu

doldurmak için harekete geçen ABD'nin Ortadoğu'daki etkisini artırmasıdır ki, bu çerçevede İsrail'e bitmez tükenmez bir destek vermesi, askerlerini Suudi Arabistan'daki Müslümanların "kutsal yerlerine" yerleştirmesi ve bölge çapındaki "mürted" liderlere destek olması gibi politikalar, ABD'nin İslam'a yönelik bir tehdit olduğu izleminin doğmasına neden olmuştur. Bu ise Müslüman dünyada ABD karşıtı yönelimin ve haliyle de terörizmin artmasına sebebiyet vermiştir. Üçüncüsü ise, İran İslam Devrimi ve Afganistan'ın işgali gibi hadiselerin Müslüman dünyanın pek çok yerindeki dini köktencilik artış göstermesinde oynadığı roldür (Heywood, 2013, s.348).

Rapoport (2017), "intihar bombacılığı" ile "şehitlik" kavramının bu dalganın ayırt edici özellikleri olduğunu ve bu dalgayı daha yıkıcı bir hale getirdiklerini ifade etmiştir. Ayrıca bir diğer ayırt edici özellik olarak da sözde İslami grupların kendi toplumları için sosyal hizmet kampanyaları yürütmelerini göstermiştir. Bu dalganın kalbinde İslam'ın olduğunu iddia eden Rapoport sözde İslami grupların son derece ölümcül ve ciddi uluslararası saldırılar gerçekleştirdiklerine de işaret etmiştir. Bahsi geçen saldırılar bir yandan dava taraftarlarına umut olurken, diğer yandan da dini temelli aşırılıkçı bir anlayışa sahip olan grupları da etkilemiştir. Rapoport (2001), 1979 yılında meydana gelen ve Müslümanları ilgilendiren dört olayın hem dinin önemini hem de seküler güçlerin zayıflığını ortaya koyduğunu iddia etmiştir. Rapoport bunları şu şekilde sıralamaktadır; İran Devrimi, Camp David Anlaşması'nın imzalanması, yeni bir İslami yüzyılın başlaması ve Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgali. Rapoport dördüncü dalgada yer alan terörist grupların bir önceki dalgaya nazaran daha fazla üyeye sahip olduklarını ifade ederek, bin Ladin, El Kaide'yi kurduğunda 5.000'nin üzerinde üyesi olduğunu, diğer taraftan en kalabalık üçüncü dalga grupların dahi birkaç yüz aktif üyeyi geçemediklerini dile getirmiştir.

Bu çağın en tanınmış dini devrimci örgütü olan El Kaide'nin amacı ise bütün dünyadaki Müslümanları kutsal bir savaşta birleştirmektir. Bu çerçevede El Kaide, aynı görüşü savunan dini devrimcilerin gevşek bir ağı olarak tanımlanabilir (Martin, 2017, s.188). El Kaide'yi harekete geçiren en önemli olay ise, 1990 yılındaki Körfez Savaşı sırasında Suudi Arabistan'ın, Irak'ın Kuveyt'ten çıkarılması için "kutsal topraklara" ABD'nin askeri üsler kurmasına izin vermesidir. Bu kararlar öfkelenen El Kaide, Hz. Muhammed'in "bu toprakların sadece tek bir din için liman olacağı" emrinin ihlal edildiğini iddia etmiştir. Ve örgüt bu olaydan, artık "Uzak Düşman"a da

saldırılmasının meşrulaştığı sonucunu çıkarmıştır. Takiben gerçekleşen 11 Eylül olayları ve ona verilen cevap, pek çok milletten insanın ölümü dolayısıyla, eşi benzeri görülmemiş niteliktedir. BM'nin gözetimi altında 100'den fazla ülke Afganistan'da El Kaide örgütünün destekçisi Taliban yönetimine karşı gerçekleştirilen harekate katılmıştır. Ancak daha Afganistan'da durum tam olarak kontrol altına alınmadan ABD pervasız bir kararlar Irak'a da müdahale etmiş ve bu müdahale El Kaide'ye pek çok yeni eleman kazandırırken, ABD'nin müttefiklerini dahi kaybetmesine yol açmıştır. Ayrıca ABD'nin Irak'ta neden olduğu tahribat, IŞİD adı verilen yeni bir dini temelli örgütün Irak ve Suriye'de kök salmasına imkân vererek, tüm dünyanın güvenliğine önemli bir tehdit olarak ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir (Rapoport, 2001). IŞİD'in temel hedefi, Suriye, Irak ve diğer Doğu Akdeniz ülkelerinin sınırlarını tanımayarak, bu sınırları aşan sözde Halifeliği (İslam Devleti) yeniden kurma amacını gerçekleştirmeye yönelik bir savaş yürütmektir (Martin, 2017, s.190).

Bu çerçevede yeni terörizmin dini dalga ile örtüşen yönleri şu şekilde sıralanabilir. Öncelikle yeni terörizm öncekilerin aksine tüm dünyayı eylem sahası olarak kabul ederek, terörizmin küresel bir boyut kazanmasını sağlamıştır. Ayrıca yeni terörist örgütler önceki katı hiyerarşik yapılarından sıyrılarak, gevşek ağ tipi bir örgütlenmeyi tercih etmişlerdir. İdeolojik olarak geleneksel terör örgütlerinin etnik/milliyetçi ya da sağ-sol ayrımına dayanan motivasyonlara sahip olmalarına karşın, yeni terörizmin motivasyonu daha ziyade dini temelli mistik bir yapıdadır. Eski terörist organizasyonlar eylemlerinde silah ve bomba gibi klasik silah ve araç-gereçleri tercih etmelerine karşın, yeni terörist organizasyonlar kitle imha silahları adı verilen yüksek tahrip gücüne sahip silahları da eylemlerinde kullanmaya son derece isteklidirler. Diğer taraftan klasik terör örgütleri kurbanlarının tespitinde cerrahi bir hassasiyetle hareket ederken, yeni terör örgütleri kurbanları arasında herhangi bir ayırım gözetmemekte ve mümkün olduğunca çok sayıda insanı öldürmeyi amaçlamaktadırlar. Son olarak yeni terörizm gerek eylemlerinde ve eylemlerinin duyurulmasında gerekse yeni eleman temininde gelişen teknolojinin olanaklarından en üst seviyede faydalanmaktadır (Kurt, 2019, s.157).

SONUÇ

Terörizm, günümüzde uluslararası güvenliğe yönelik en önemli asimetrik tehdit olarak kabul edilmektedir. Özellikle 11 Eylül saldırıları

terörizmin ne kadar ölümcül ve ciddi bir tehdit olarak ortaya çıktığını göstermiş ve söz konusu saldırıların faili olarak kabul edilen El Kaide ile takipçisi örgütlerin tüm dünyada gerçekleştirdikleri eylemler ise bu durumu teyit etmiştir.

Rapoport'un sınıflamasıyla dördüncü dalga (Dini Dalga) olarak adlandırılan günümüzdeki terörizm, kendisinden önceki dalgalardan kapsam, örgütlenme, ideoloji, hedef seçimi, kullanılan taktikler ve teknolojinin kullanımı gibi açılardan önemli farklılıklar arz etmektedir. Öncelikle yeni terörizmin kapsamı ideolojisiyle de bağlantılı olarak tüm dünyadır. Bu nedenle örgütlenme yapısı da bu yeni kapsam alanına uygun bir şekilde sıkı hiyerarşik bir yapılanmaya imkân vermediğinden, merkeze ideolojik olarak gevşek bir şekilde bağlanmış yatay bir şekilde örgütlenmiş hücre tipi bir yapıdadır. İdeolojisi kendinden önceki dalgalardan popüler motivasyonları olan milliyetçilik ve sağcılık-solculuk gibi laik temelli bakış açılarından ayrılmakta olup, dini temelli mistik bir yapıdadır. Bu noktada özellikle İslam'ın radikal yorumlarının bu yeni dalgadaki terör örgütlerine önemli bir ilham kaynağı olduğu görülmektedir. Daha dar bir çevrede ve daha sınırlı amaçlarla hareket eden, bu nedenle de ahlaki sınırlılıklarla daha fazla bağlı olan kendinden önceki terör dalgalarda yer alan örgütlerin aksine dini motivasyonunun tetiklediği küresel yönelimiyle hedef seçiminde ayırım gözetmeyerek tüm dünyayı hedef tahtasına oturtan radikal dini terör örgütleri daha fazla propaganda yapma olanağı da tanıyacağından mümkün olduğunca insani katletmesine imkan verecek olan kitle imha silahlarına erişim ve kullanım hususunda da son derece isteklidir. Ayrıca teknolojik olanakların gelişmesinin yanı sıra SSCB'nin dağılmasının eski Sovyet coğrafyasında yer alan ülkelerde yarattığı güç boşluğunun terör örgütlerinin hem bu tür silahlara hem de imalatı için gerekli bilgilere erişimini kolaylaştırdığı ve artırdığı da iddia edilmektedir. Son olarak terörizmin amacının, insan öldürmekten daha ziyade, öldürülen bu insanlar üzerinden propaganda yaparak mesajlarını geniş kitlelere iletmek olduğu hususu göz önünde bulundurulduğunda, özellikle iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerin tetiklediği internet tabanlı sosyal ağların terör örgütlerine propaganda hususunda önemli olanaklar sunduğu söylenebilir. Böylelikle terör örgütleri hem eylemlerinin izleyici kitesini genişletme olanağı yakalamışlar hem de tüm dünyadan sempatanlar ile yeni eleman temin etme olanağına kavuşmuşlardır.

Yeni terörizmin ayırt edici bu özelliklerinin dini dalganın en önemli iki temsilcisi olan El Kaide ve İŞİD'in gerek motivasyonlarına gerekse eylemlerine yansıdığı söylenebilir. Her iki örgüt de uluslararası seviyede hareket etmekte, bu kapsam genişlemesine de binaen diğer örgütlere ideolojik bir şemsiye sunan gevşek bir yapılanmanın merkezinde yer almakta, eylemlerinin motivasyon kaynağı olarak İslam'ın radikal yorumlarını benimsemekte, hedef seçiminde herhangi bir ayırım gözetmemekte, bu çerçevede Müslüman olmayanlar kadar olanları da hedef almakta, küresel bakış açılarına da uygun olarak eylemlerinde mümkün olduğunca çok sayıda insanı öldürmelerine olanak tanıyacak yöntemler kullanmakta ve internet tabanlı sosyal ağları hem propaganda hem de yeni eleman devşirme ve kazanma amaçları doğrultusunda ustaca kullanmaktadırlar. Bu çerçevede Rapoport'un bahsettiği dördüncü dalga "dini terör"ün kendisinden önceki terör dalgalarından önemli bir kopuşu temsil ettiği, bu nedenle de yeni terörizm şeklindeki bir adlandırmayı hak ettiği söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Avşar, Z. (2017). İnternet çağında medya, terör ve güvenlik. *TRT Akademi*, 2 (3): 116-132.
- BBC News. (4 Aralık 2015). *ABD: San Bernardino saldırısı zanlısı İŞİD'e bağlı olduğunu açıkladı*. Erişim tarihi: 13 Ekim 2022. https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/12/151204_sanbernardino_isid.
- Bozarıslan, A. (2017). İslamda Cihad, Cihatçılık ve Cihadçı Örgütlerin Ortadoğu Güvenliđi ve Siyasetine Etkisi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Center for Disease Control and Prevention. (20 Kasım 2020). *The threat of an anthrax attack*. Erişim tarihi: 29 Eylül 2022. <https://www.cdc.gov/anthrax/bioterrorism/threat.html>.
- Deutch, J. (1997). Terrorism. *Foreign Policy*. (108): 10-22.
- Diyanet İşleri Başkanlığı. (t.y.). *Tevbe suresi - 1-6. ayet tefsiri*. Erişim tarihi: 29 Eylül 2022. <https://kuran.diyamet.gov.tr/tefsir/Tevbe-suresi/1236/1-6-ayet-tefsiri>.
- Duyvesteyn I. (2004). How new is the new terrorism?. *Studies in Conflict & Terrorism*, 27 (5): 439-454.

- Erdoğan, Ş. ve Deligöz E. (2015). Irak Şam İslam Devleti (DAEŞ): gücü ve geleceği, *Savunma Bilimleri Dergisi*, 14 (1): 5-37.
- Field, A. (2009). The ‘new terrorism’: revolution or evolution?. *Political Studies Review*, 7 (2): 195-207.
- Gençtürk, T. (Şubat 2012). *Terör kavramı ve uluslararası terörizme farklı yaklaşımlar*. Erişim Tarihi: 1 Mart 2019. <http://sam.baskent.edu.tr/makaleler/tgencturk/TerorUluslararası.pdf>.
- Gofas, A. (2012). ‘Old’ vs. ‘new’ terrorism: what’s in a name?. *Uluslararası İlişkiler*, 8 (32): 17-32.
- Haynes, J. (2005). Al Qaeda: ideology and action. *Critical Review of International Social and Political Philosophy*, 8 (2): 177-191.
- Hellmich, C. ve Redig, A. J. (2007). The question is when: the ideology of Al Qaeda and the reality of bioterrorism. *Studies in Conflict & Terrorism*, 30 (5): 375-396.
- Heymar, D. (Nisan 2002). *Lessons from the anthrax attacks*. Erişim tarihi: 29 Eylül 2022, <https://biotech.law.lsu.edu/blaw/anthrax/dtra02.pdf>.
- Heywood, A. (2013). Küresel siyaset. (N. Uslu ve H. Özdemir, Çev.), Ankara: Adres Yayınları.
- Hummel, S. (2016). The Islamic State and WMD: assessing the future threat”, *Combating Terrorism Center E-Dergisi*, 9 (1): 18-22.
- Kartal, A. B. (2018). Uluslararası terörizmin değişen yapısı ve terör örgütlerinin sosyal medyayı kullanması: Suriye’de DAEŞ ve YPG örneği. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 14 (27): 39-77.
- Kazan, H. (2016). Terör-medya ilişkisi ve medyada terör haberciliği. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 12 (24): 109-147.
- Kurt, S. (2019). “Yeni Terörizm”in geleceğin güvenlik ortamına etkileri: DAEŞ örneği. *Gazi Akademik Bakış*, 13 (25): 133-161.
- Kurt, S. ve Rafiyev E. (2020). İslam’da cihad ve terör örgütlerince manipülasyonu: El-Kâide örneği. *Ortadoğu Etütleri*, 12 (1): 82-117.
- Laqueur, W. (1998). The new face of terrorism. *Washington Quarterly*, 21 (4): 167-178.
- Laqueur, W. (1999). *The new terrorism: fanaticism and the arms of mass destruction*. New York: Oxford University Press.
- Laqueur, W. (31 Mayıs 2007). *Terrorism: a brief history*. Erişim tarihi: 10 Ekim 2022. <http://usinfo.state.gov/journals/itps/0507/ijpe/laqueur.htm>.

- Lewis, B. (2018). *Haşhaşiler: İslam'da radikal bir tarikat.* (K. Sarısözen, Çev.) İstanbul: Kapı Yayınları.
- Lynch, M. (2006). Al-Qaeda's media strategies. *The National Interest*, (83): 50-56.
- Martin, G. (2017). Terörizm: kavramlar ve kuramlar. (İ. Çapıcıoğlu ve B. Metin, Çev.) Ankara: Adres Yayınları.
- Merari, A. (2016). Ayaklanma stratejisi olarak terörizm. (B. Tanatar, Çev.). Chaliand, G. ve Blin A., (Ed.). *Terörizmin tarihi: antikçağdan DAES'e içinde* (ss. 25-63). İstanbul: Nora Kitap.
- Michael, W. ve Hassan, H. (2016). IŞİD terör ordusunun içyüzü. (E. A. Kayhan, Çev.) İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Migaux, P. (2016). *El Kaide.* (B. Tanatar, Çev.). Chaliand, G. ve Blin, A. (Ed.). *Terörizmin tarihi: antikçağdan IŞİD'e içinde* (ss. 390-436). İstanbul: Nora Kitap.
- Morgan, M. J. (2004). The origins of the new terrorisms. *Parameters, The Journal of the U.S. Army War College*, 34 (1): 29-43.
- Muir A. M. (1999). Terrorism and weapons of mass destruction: the case of Aum Shinrikyo. *Studies in Conflict and Terrorism*, 22 (1): 79-91.
- NATO. (26 Mayıs 2015). *Could ISIL Go Nuclear?*. Erişim tarihi: 29 Eylül 2022. <https://www.nato.int/docu/review/articles/2015/05/26/could-isil-go-nuclear/index.html>.
- Parker T. ve Sitter N. (2016). The four horsemen of terrorism: it's not waves, it's strains. *Terrorism and Political Violence*, 21 (2): 197-216.
- Rapoport D. C. (Aralık 2001). *The four waves of modern terror: international dimensions and consequences.* Erişim tarihi: 15 Ekim 2019. <https://www.researchgate.net/publication/286896869>.
- Rapoport D. C. (2002). *The four waves of rebel terror and september 11.* Erişim tarihi: 15 Ekim 2019. *Anthropoetics*, 8 (1). <http://anthropoetics.ucla.edu/ap0801/terror/>.
- Rapoport, D. C. (Ekim 2017). *Terrorism as a global wave phenomenon: religious wave.* Erişim tarihi: 15 Ekim 2019. https://www.researchgate.net/publication/321171687_Terrorism_as_a_Global_Wave_Phenomenon_Religious_Wave.
- Rathbone, A. ve Rowley, C. K. (2002). *Terrorism.* *Public Choice*, 111 (1-2): 1-10.

- Reuters. (2 Mayıs 2011), *Timeline - major attacks by al Qaeda*. Erişim tarihi: 22 Eylül 2022. <https://www.reuters.com/article/idINIndia-56711920110502>.
- Sandler, T. (2001). New frontiers of terrorism research: an introduction. *Journal of Peace Research*, 48 (3): 279-286.
- Seale, J. (12 Eylül 2022). *The Anthrax Attacks: In the Shadow of 9/11 review – the lethal letters that brought America to its knees*. Erişim tarihi: 29 Eylül 2022. <https://www.theguardian.com/tv-and-radio/2022/sep/12/the-anthrax-attacks-in-the-shadow-of-911-review>.
- Since 9/11. (t.y.). *Terrorism timeline*. Erişim tarihi: 22 Eylül 2022. https://since911.com/explore/terrorism-timeline#jump_time_item_707.
- Soriano, M. R. T. (2008). Terrorism and the mass media after Al Qaeda: a change of course? *Athena Intelligence Journal*, 3 (1): 1-20.
- Spencer, A. (2006). Questioning the concept of ‘new terrorism’. *Peace Conflict & Development*, 8: 1-33.
- Sputnik. (18 Ağustos 2017). *Son 13 yılda Avrupa’yı sarsan terör saldırıları*. Erişim tarihi: 10 Ekim 2022. <https://tr.sputniknews.com/avrupa/201708181029756400-avrupa-teror-saldirlari/>.
- Türk Dil Kurumu (t.y.). *Terör*. Erişim tarihi: 5 Mart 2019. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (t.y.). *Mürted*. Erişim tarihi: 13 Ekim 2020 <https://islamansiklopedisi.org.tr/murted>.
- US Army War College. (t.y.). *Anthrax attacks*. Erişim tarihi: 29 Eylül 2022. [https://www.armywarcollege.edu/iwatch/downloads/Vignettes/Anthrax%20Attacks%20\(SEP01\)%20Final.pdf](https://www.armywarcollege.edu/iwatch/downloads/Vignettes/Anthrax%20Attacks%20(SEP01)%20Final.pdf).
- Yayla, A. (1990). Terörizm: kavramsal bir çerçeve. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 4 (1): 335-385.